

ישעיהו

חוברת עבודה

לפי מיקוד תשס"ח
אולפנת אמי"ת באר-שבע

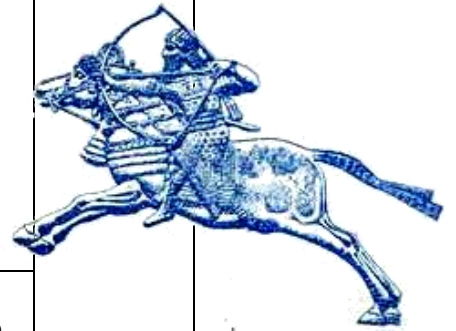
תוכן העניינים

עמוד

3	הקדמה ורקע היסטורי
4	פרק א'
31	פרק ב'
22	פרק ה'
92	פרק ו'
53	פרק ז'
14	פרק י'
94	מיפוי הנושאים המרכזיים בכל פרק
15	מושגי סגנון
35	הפרקים לבחינה

"חֲזֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוֹץ, אֲשֶׁר חָזָה, עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם-
 בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָחִי חִזְקִיָּהוּ, מֶלֶךְ יְהוּדָה"
 אִירֻעִים חֲשׁוּבִים עַל פִּי הַתַּנ"ךְ

מלכי ארם	מלכי ישראל	מלכי יהודה	מלכי אשור	אירועים חשובים על פי התנ"ך
רצין	מנחם	יותם (עוזיהו)	תגלת פלאסר ג'	-745
	פקחיה	אחז		-740
	פקח			-735
				-730
	הושע	חזקיהו	שלמנאסר ה'	ה' מתגלה לישעיהו מסע רצין ופקח נגד יהודה תגלת פלאסר מגלה את שבטי עבר הירדן
				-725
			סרגון ב'	-720
				-715
		-710		
		-705		
		סנחריב	המלך חזקיהו מורד באשור מסע סנחריב ליהודה	
			-700	

מלכי יהודה

עייני במקורות, והשלימי את הטבלה:

המלך	המקור במלכים ב'	כמה שנים מלך?	אירועים חשובים בימיו, והערות (אם יש)
עוזיהו (עזריהו)	ט"ו, א'-ד'		
יותם	ט"ו, ל"ב-ל"ח		
אחז	ט"ז, א'-כ'		_____ מלך ארם ו _____ מלך ישראל יצאו להילחם בו, הוא פנה לעזרה ל _____ מלך אשור, ושלח לו במתנה את _____.
חזקיהו	י"ח, א'- כ', כ"א		1. י"ח, ד': 2. י"ח, ד': 3. י"ח, ט"ו-י': 4. י"ח, י"ג:

פרק א

א חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוּץ,

אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם¹—

בִּימֵי עֲזַיְהוּ יוֹתֵם אָחֳזוּ יַחְזֻקְיָהוּ, מֶלֶכִּי יְהוּדָה.

ב שָׁמְעוּ שְׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ, כִּי ה' דִּבֶּר²:

בָּנִים גִּדְּלֹתַי וְרוֹמְמֹתַי-וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי³.

ג יָדַע שׁוֹר קִנְיָהוּ⁴, וְחֲמֹר אָבוֹס בְּעֶלְיוֹ⁵;

יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע, עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן⁶.

ד הוּא גֹי חֲטָא, עִם כָּבֵד עָוֹן, זָרַע מְרָעִים⁷, בָּנִים מְשַׁחֲתִיתִים;

עֲזָבוּ אֶת-ה', נֶאֱצוּ⁸ אֶת-קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל, נָזְרוּ אַחֲרָיו⁹.

ה עַל מָה תִּכּוּ עוֹד, תוֹסִיפוּ סָרָה¹⁰;

כָּל-רֹאשׁ לַחֲלִי, וְכָל-לֵבָב דָּוָי.

ו מִכֶּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מִתֵּם¹¹,

פָּצַע וְחִבּוּרָה וּמִכָּה טְרִיָּה;

זֶלֶזֶל וְלֹא חֲבָשׁוּ, וְלֹא רִפְכָּה בְּשִׁמּוֹן¹².

ז אֲרָצְכֶם שְׁמָמָה, עָרִיכֶם שְׁרָפוֹת אֵשׁ;

אֲדַמְתֶּכֶם, לִנְגִדְכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ,

וּשְׁמָמָה, כְּמִהַפְּכַת זָרִים.

ח וְנוֹתְרָה בֵּת-צִיּוֹן כְּסֶפֶה בְּכָרֶם¹³;

כְּמִלּוּנָה בְּמִקְשָׁה¹⁴, כְּעִיר נְצוּרָה.

ט לֹלֵי ה' צָבָאוֹת, הוֹתִיר לָנוּ שְׁרִיד כְּמַעֲט-

כְּסֹדֶם הָיִינוּ, לְעַמְרָה דְּמִינוּ¹⁵. { פ }

¹ ישעיהו ניבא על ארץ יהודה ועל בירתה ירושלים (ולא על ממלכת ישראל).

² ישעיהו פונה אל השמים והארץ, שיקשיבו לדבריו.

גם משה פנה אל השמים והארץ, וביקש מהם להיות עדים לדבריו לעם ישראל: "האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי" (דברים ל"ב א').

³ "והם פשעו בי" = אבל הם פשעו בי (ו' הניגוד - ו' שניתן להמיר אותה במילות ניגוד כמו: אבל, לעומת זאת, עם זאת).

⁴ דרכו של השור, שהוא יודע (מכיר) את אדונו ונכנע לו לעבדו.

⁵ דרכו של חמור, שהוא מכיר את האבוס (כלי לאוכל) שאדונו מתקין לו למאכל, ויודע שמאכלו ניתן מידי אדונו. לכן הוא נכנע לפני אדונו.

⁶ אבל ישראל אינו מכיר את קונו ואינו נכנע לעבודתו.

בפסוק זה הוסיף הנביא תלונה על התלונה שבפסוק הקודם:

שם התלונן, שאין ישראל נוהגים כראוי לבנים, וכאן הוסיף ואמר שאין התנהגותם אפילו כראוי לבהמות.

⁷ מרעים=עושי רע

⁸ ניאצו=ביזו וחיללו

⁹ נזרו אחור=התרחקו מלפניו ופרשו לאחוריהם

¹⁰ על איזה מקום בגופכם אפשר עוד להכות אתכם כאשר תוסיפו לחטוא? הלא כל גופכם כבר מוכה וחבול, מלא פצעים וחבורות מהמכות שכבר הוכתם.

¹¹ אין בו מתום= אין בו מקום תמים, שלם.

¹² לא זורו= לא לחצו את פצעיכם כדי להוציא מהם את המוגלה. ולא חובשו= לא נחבשו בתחבושות.

לא רוככה בשמן= לא שמו שמן על החבורה הקשה כדי לרככה.

¹³ סוכה בכרם= סוכה שהשומר בונה בכרם כדי לשבת בה בזמן הבציר, והיא בנין עראי- זמני, ולא חזק ויציב.

למרות שירושלים עצמה לא נכבשה ע"י האוייבים, והיא עדיין קיימת ועומדת, היא פרוצה וחומותיה רעועות ונוטות ליפול.

¹⁴ מלונה= אוהל ארעי המיועד ללינת השומר. במקשה= בשדה של קישואים.

¹⁵ אילו לא היה ה' מותיר לנו שרידים מעטים, היה גורלנו כגורל סדום, שאבדה ונשמדה כולה ולא נותר ממנה שריד.

י שָׁמְעוּ דְּבַר-ה' קָצִינֵי סֻדִּים¹; הָאֲזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמָרָה.

יֹא לָמָּה-לִּי רַב-זְבָּחִיכֶם יֹאמֵר ה'?

שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים²;

וְדָם פָּרִים וְכֶבֶשִׁים וְעֵתוּדִים, לֹא חָפַצְתִּי.

יב כִּי תִבְאוּ לָרְאוֹת פָּנַי³--מִי-בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם, רִמַּס חֲצָרַי⁴?

יג לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיֵּא מִנְחַת-שָׁוָא⁵--קִטְרֶת תוֹעֵבָה הִיא לִי⁶;

חֲדָשׁ וְשֶׁבֶת קָרָא מִקְרָא⁷, לֹא-אוֹכֵל אֶנּוּ וְעֲצָרָה⁸.

יד חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי⁹, הָיוּ עָלַי לְטָרַח; נִלְאַתִּי נִשְׁאָא¹⁰.

טו וּבִקְרָשְׁכֶם פָּפִיכֶם¹¹, אֲעָלִים עֵינֵי מִכֶּם--

גַּם כִּי-תִרְבּוּ תִפְלָה, אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ:

וְיָדֵיכֶם דָּמִים מְלֹאוֹ¹².

טז רַחֲצוּ¹³, הִזְכּוּ¹⁴--

הַסִּירוּ רֵעַ מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגִד עֵינֵי: חֲדְלוּ הָרַע.

יז לְמַדּוּ הֵיטֵב¹⁵, דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט¹⁶, אֲשֶׁר־יִחְמוֹץ¹⁷;

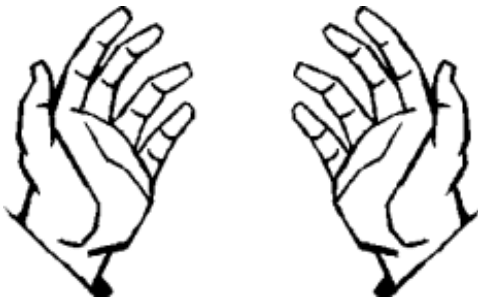
שִׁפְטוֹ יִתּוֹם, רִיבּוֹ אֶלְמֶנָה¹⁸. {ס}

יח לִכּוּ-נָא וְנִנְכַּחְהָ, יֹאמֵר ה'¹⁹;

אִם-יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים²⁰ - כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ, אִם-יֵאָדִימוּ כִּתְּוֹלָע- כְּצֶמֶר יִהְיוּ²¹.

יט אִם-תֵּאָבֹדוּ²², וְשִׁמְעֶתֶם--טוֹב הָאָרֶץ, תֵּאָכְלוּ.

כ וְאִם-תִּמָּאֲנוּ, וּמִרִיתֶם²³--חָרֵב תֵּאָכְלוּ²⁴, כִּי פִי ה' דֹּבֵר. {פ}

¹ קציני סודים = המושלים, שמעשיהם רעים כמעשי אנשי סודם.

² עולות אלים = האלים המובאים לעולה. מריאים = סוג של בקר.

³ כאשר אתם באים להראות את פני (=לפני), כלומר: כאשר אתם עולים לרגל ובאים אל בית המקדש.

⁴ מי ביקש מכם לבוא לרמוס את חצרות בית המקדש- לבזות את המקדש?

⁵ מנחה (קורבנות מן החיטים ומן השעורים) שאין לי בה חפץ, וטרחתכם בהבאתה היא לשוא, לחינם

⁶ קטורת הסמים שאתם מקטירים לי, ולפי הרגשתכם ריחה טוב וערב, לי היא תועבה- מאוסה ומשוקצת.

⁷ ימי ראשי החודשים וימי השבת, שאתם קוראים אותם מקראי קודש וקובעים אותם לימים מקודשים

⁸ איני יכול לסבול את החיבור שאתם עושים בין האוון (הפשע והרשע) לבין העצרה (האסיפה שהעם מתאסף בחגים ומועדים כדי לעבוד את ה').

באותה אסיפה הרשעים עושים מעשי אוון, כגון: הם מתייעצים שם איך לעשוק ולחמוס.

⁹ הדרך שבה אתם חוגגים את ראשי החודשים ואת המועדים, שנראה היא לפני.

¹⁰ מעשיכם הם כמשא כבד עלי, איני יכול עוד לשאת את מעשיכם הרעים.

¹¹ כאשר אתם פורשים את כפיכם בתפילה- מרימים את ידיכם כלפי מעלה

¹² ידיכם מוכתמות בדם הנקיים שאתם שופכים

¹³ רחצו את ידיכם המלוכלכות בדם- חזרו בתשובה

¹⁴ היטהרו והיו זכים-זכאים וצחים

¹⁵ הרגילו את עצמכם להיטיב, לעשות טוב

¹⁶ לימדו היטב את משפטי התורה כדי לשפוט בצדק

¹⁷ חמוץ=חומס, גזלן. ישרו את הגזלן, למדו אותו לעזוב את דרכו הרעה.

¹⁸ שפטו בצדק את היתום וריבו את ריב האלמנה, אל תתנו לחזקים לעשוק אותה.

¹⁹ ה', כביכול, מזמין את ישראל לשמוע את טענותיו:

²⁰ שנים = בגדים צבועים בצבע אדום המופק מתולעת השני

²¹ תולע = תולעת שני. כצמר יהיו = יהפכו להיות לבנים כצמר, שאף הוא, כמו השלג, לבן ביותר.

²² תאבו = תקבלו את דברי בחיבה וברצון.

²³ מריתם = תמרו את פי ותעברו על מצוותי

²⁴ תאכל אתכם החרב, כלומר: יהרגו אתכם אויביכם בחרב. הנביא משתמש באמצעי סגנוני: לשון נופל על לשון (=צירוף לשוני שבו ישנן שתי

מילים בעלות הגייה דומה, אך משמעותן שונה ולעתים אף סותרת), תאכלו- תאוכלו.

כא איכה¹ היתה לזונה קריה נאמנה² ;

מלאתי משפט³, צדק גליון⁴ - ועתה מרצחים⁵.

כב כספך היה לסיגים⁶ ; סבאך מהול במים⁷.

כג שרנך סוררים⁸, וחברי גנבים - פלו אהב שחד, ורדף שלמנים⁹ ;

יתום לא ישפטו, וריב אלמנה לא-יבוא אליהם¹⁰. {ס}

כד לכן, נאם האדון ה' צבאות--אביר, ישאל¹¹ :

הוי אנחם מצרי, וננקמה מאויבי¹².

כה ואשיבה ידי עלך¹³, ואצרך פבר סיגך ; ואסירה, כל-בדילך¹⁴.

כו ואשיבה שפטך פבראשנה¹⁵, ולעצך כבתחלה ;

אחרי-כו יקרא לך עיר הצדק--קריה נאמנה.

כז ציון, במשפט¹⁶ תפדה ; ושביה בצדקה¹⁷.

כח ושבר פשעים וחטאים, נחדו ; ועזבי ה' זכרו¹⁸.

כט כי גבשו מאילים אשר חמדתם ; ותחפרו--מחגנות אשר

בחרתם¹⁹.

ל כי תהיו פאלה נבלת עליה ; וכגנה, אשר-מים אין לה.

לא והיה החסן לנערת, ופעלו לניצוצ²⁰ ;

ובצרו שניהם נחדו, ואין מכבה. {פ}

¹ "איכה"=איך? התוכחה פותחת במילה "איכה" שהיא צורה מוארכת (=ארוכה) של המילה "איך", והיא אופיינית לקינות,

זוהי מילת שאלה המבטאת צער רב על מצבה של ירושלים בהווה מול ימי זוהרה בעבר, תקופת דוד ושלמה.

² ירושלים, שהיתה בעבר קריה נאמנה, היתה ידועה בנאמנותה לה' ולמצוותיו, נהפכה לזונה, לא נאמנה, בוגדת וסוטה מהדרך הישרה.

³ הקריה שהיתה בעבר מלאה משפט: הדיינים היו שופטים בצדק, וכל בני העיר מזהרו בעניינים שבין אדם לחברו.

⁴ בעבר היתה העיר מלאה בצדק ובמשפט מתוקן, ועתה-יש בה מרצחים. המילה "ועתה" מבטאת מעבר ממצב למצב. "ועתה"- ו' הניגוד.

יש שתי גישות בפרשנות להבנה "מרצחים":

א. רוצחי נפשות ממש: (רש"י מזכיר שני נביאים שנהרגו בהוראת המלך)

ב. 'מרצחים'- ביטוי מושאל, הכוונה לכלל המעשים הלא-טובים הנראים בעיני ה' כשפיכות דמים, כגון: עיוות המשפט.

⁵ הנביא פונה לציון-ירושלים: הכסף שלך, שהיה בעבר כסף טהור, נהפך עתה לכסף מעורב במתכות זולות.

⁶ היין שלך מעורב במים. הסוחרים הרמאים מערבים מים ביין ומוכרים אותו כיין טהור.

⁷ סוררים - סרים מן הדרך הישרה.

⁸ כל - כולם. שלמונים - שוחד.

⁹ היתום והאלמנה העניים לא משלמים שוחד ולכן השופטים לא רוצים לשפוט אותם.

¹⁰ המילה לכן היא מילת קישור. כאן היא גם במשמעות של שבועה: אני נשבע!

צבאות - השולט על כמות גדולה של פרטים (כמות גדולה = צבא) אביר ישראל - כינוי להנהגתו התקיפה של הקב"ה

¹¹ אנחם - אמצא נחמה על ידי הענישה והנקמה.

¹² אשיבה ידי עליך= אכה אותך מכה אחר מכה.

¹³ פעולת ההענשה מתוארת ע"י דימוי ה' כצורף, המסיר את הפסולת מן המתכת היקרה כדי לנקותה. מכאן הביטוי "כסף צרוף".

הפסולת נקראת "סיגים", "בדיל" והחומר (הסבון) שנעזרים בו להסרת הפסולת מן הכסף הוא "בור" או "בורית".

¹⁴ אשיבה שופטך כבראשונה=אחזיר את הדברים לתיקונם, כך ששוב יהיו לך שופטים צדיקים כמו בעבר.

¹⁵ השורש "שפט" מופיע בפרק החל מפס' י"ז ועד לפסוק כ"ז 6 פעמים. הנביא מאשים את העם בחטאים שונים, אולם עניין המשפט מודגש

יותר מאחרים. כאשר ישעיהו משתמש במושג "משפט" הוא מתכוון לא רק לבית הדין, אלא להתנהגות לפי הצדק והיושר.

¹⁶ ציון תיפדה בגלל המשפט, כלומר: כדי שיעשה בה משפט. ושביה בצדקה=שבי ציון שישבו אליה, ישובו למען הצדקה, על מנת כך שמכאן

ואילך ינהגו בדרך הצדקה. אבל מי שלא יעשו משפט וצדקה-יאבדו, כנאמר בהמשך- פסוק כ"ח.

¹⁷ ושבר - יישברו מהעונש. יחדו - כולם יחד, ללא יוצא מן הכלל. יכלו - ייעלמו.

¹⁸ יבשו מאילים - יתביישו בכך שעבדו לעצי אלה עבודה זרה. ותחפרו מהגנות - ותתביישו בגינות שנשתלו לצורך ע"ז.

¹⁹ החסון - מי שהיה בעיני עצמו כחזק. זהו דימוי למנהיגי העם המושחתים שהוזכרו בפסוק כ"ג (לפי רש"י) או לאלילים שהוזכרו בפסוק כ"ט (לפי

רד"ק). נעורת - סיבי פשתן שנשרפים בקלות רבה. החסונים ישרפו כליל ולא יהיה מי שיכבה ויציל אותם.

פרק א': עבודת הכנה

1. מהם הפרטים שלמדת על הנביא ישעיהו מתוך הכותרת (פס' א')?

2. בפסוקים ב'-ט' מאשים הנביא את העם בכפיות טובה.

א. בפסוק ג' יש משל ונמשל.

העתיקי את המשל:

העתיקי את הנמשל:

הסבירי את המשל ואת הנמשל (היעזרי בהערות 4-6).

ב. פסוקים ה'-ו' מתארים את העם כאיש חולה.

העתיקי מילים שמשמעותן מחלה או פצע:

אלו איברים בגופו נפגעו ונפצעו?

מה מטרתו של הנביא בתיאור זה? (היעזרי בהערות 10-12).

ג. בפסוקים ח', ט', מדומה ירושלים, בירת ממלכת יהודה, ל"סוכה בכרם".

מהי "סוכה בכרם"? נסי להסביר את כוונתו של הנביא בדימוי זה (היעזרי בהערות 13-15).

3. בפסוקים י'-י"ז מתאר הנביא את הדרכים בהן עובד העם את ה'.

א. לפניך מספר דרכים כאלו. הסבירי אותן (היעזרי בהערות):

"עלות אילים וְחֶלֶב מְרִיאִים" (י"א)-

"כִּי תִבְאוּ לָרְאוֹת פְּנִי" (י"ב)-

"מִנְחַת-שָׁוְא" (י"ג) –

"קִטְרֹת" (י"ג)-

"חֲדָשׁ וְשֶׁבֶת קָרָא מִקְרָא" (י"ג)-

"עֲצָרָה" (י"ג)-

וּבִפְרִשְׁכֶּם כְּפִיכֶם" (ט"ו) -

ב. האם דרכים אלו רצויות לפני הקב"ה? בססי דברייך על הפסוקים (י"א-ט"ו).

ג. מהן הדרכים הרצויות לפניו (ט"ז-י"ז)?

4. א. הסבירי את פסוק י"ח (היעזרי בהערות): "אם-יהיו חטאיכם פשנים - פשלג ולבינו, אם-נאדימו כתולע- פצמר יהיו".

ב. בפסוקים י"ט-כ' הנביא מציב בפני העם בחירה. מהן שתי האפשרויות העומדות לפניהם?

5. בפסוקים כ"א-כ"ז הנביא מתאר את מצבה העגום של ירושלים בהווה, ואת התיקון שיהיה בה בעתיד.

א. הסבירי את חטאי אנשי ירושלים (היעזרי בהערות):

פספף היה לסיגים" (כ"ב)-

"סבאף מהול במים" (כ"ב)-

שריף סוררים וחברי גנבים" (כ"ג)-

"כלו אהב שחד, ורדף שלמנים" (כ"ג)-

"יתום לא ישפטו, וריב אלמנה לא-יבוא אליהם" (כ"ג)-

ב. הסבירי את התיקון של ירושלים בעתיד:

"ואשיבה נדי עליף" (כ"ה)-

"ואצרח פבר סיגף; ואסירח, כל-בדילף" (כ"ה)-

"ואשיבה שפטין פבראשנה" (כ"ו)-

6. האזיני לשירה של אתי אנקרי "מלך", קראי את מילות השיר והסבירי את הקשר בין השיר לבין פסוקים כ"א-כ"ז.

מלך

מילים ולחן: אתי אנקרי

פעם הייתי כסא של מלכים
משכמם ומעלה בשמן משוחים
הם ידעו שיש מלך מלכי המלכים
יש כוונה ויש הבנה
יש אמונה
היום מתיישבים עלי כל מיני אנשים
חסרי פנים מיואשים
הם עושים להם כתר מצופה במלים
חסרי כוונה חסרי הבנה
חסרי אמונה

אני רוצה מלך מלך חדש
אני רוצה להיות כסא של מלך
מלך חדש
אני רוצה מלך מלך חדש
אני רוצה להיות כסא בבית המקדש

מזמן לא התפניתי לרגע או שניים
מיד הם קופצים עלי
אוחזים עיניים
זה שמנצח מרים ידיים
חסרי תקווה חסרי מחשבה
חסרי אהבה
והארמון מתמלא בפקידים אטומים
בגללם זה פשע להיות תמים
ונוספים חדרים ונוספים עבדים
שעובדים את השקר
מבוקר עד בוקר
והעם משלם ביוקר

אני רוצה מלך מלך חדש
אני רוצה להיות כסא של מלך
מלך חדש
אני רוצה מלך מלך חדש
אני רוצה להיות כסא בבית המקדש

פרק א': עבודת חזרה

1. א. במה מאשים הנביא את ישראל בפסוק ב'?

ב. לפי פרק זה, אלו מעשים של ישראל מצדיקים את האשמתו של הנביא? בססי את דבריך על הכתוב.

ג. מהו הרקע ההיסטורי לתיאור בפסוקים ז'-ט'?

בססי דבריך על הפסוקים בישעיהו א' ובספר מלכים ב' פרקים י"ח וי"ט (את הפרטים ההיסטוריים תוכלי למצוא בעיקר בתחילת פרק י"ח ובסוף פרק י"ט). בפרקים אלה תוכלי להיזכר גם בנאומו של רבשקה, בתפילתו של חזקיה, ובנבואת הנחמה של ישעיהו)

2. עייני בפסוקים י'-י"ט.

א. בנבואה זו ישנה תוכחה על הדרך בה נהג העם לעבוד את ה'.
צייני שלוש דרכים לשל עבודת ה' הנזכרות בקטע זה, ואשר נגדן יוצא הנביא.

ב. "כי תבואו לראות פני" (פסוק י"ב) כיצד אפשר להסביר את התוכחה בדברי הנביא לישראל בעניין זה, והרי כבר נאמר "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך" (דברים, ט"ז, ט"ז)? בססי דבריך על הכתוב.

ג. מהו יחס הנביא לקורבנות לפי פס' י'-י"ז?

3.א. עייני בישעיה, א', ט"ז-י"ח.

רש"י: "עשר אזהרות של תשובה יש כאן כנגד עשרת ימי תשובה".
בארי את קריאות התשובה של הנביא (יש להסביר את הדרישות שבפסוקים ט"ז-י"ח על פי אחד מהפירושים).

ב. עייני בפסוקים י"א-כ"ג וצייני כנגד אלו חטאים באות קריאות התשובה של ישעיהו.

4. עייני בפסוקים ז'-י"ז.

פעמיים משתמש הנביא בקטע זה בדימוי של סדום.
הסבירי את המשמעות של כל אחד מהדימויים. בססי דבריך על הפסוקים.

5. א. "אם יהיו חטאיכם כשנים- כשלג ילבינו" (פסוק י"ח).
הסבירי מהו הדימוי בו משתמש הנביא, ומהי משמעותו.

ב. בפסוקים י"ט-כ' מציב הנביא תנאי : מהו התנאי?

הנביא משתמש בדרך סגנונית של "לשון נופל על לשון" (שתי מילים שנשמעות דומות אך משמעותן שונה).
מצאי את המילים הדומות, והסבירי את משמעותן המנוגדת.

6. עייני בפסוקים כ"א-כ"ו.

א. הסבירי מדוע אפשר לראות בפסוק כ"א ובפסוק כ"ו **מסגרת** לנבואה שבקטע זה.
[איך לענות? קודם הראי את הדמיון המילולי בין שני הפסוקים (=סגנון),
אח"כ הראי כיצד פסוקים אלו מבהירים את הרעיון של חטא ותיקון, שהוא הרעיון המרכזי בנבואה זו (=תוכן)].

ב. "ואשיבה ידי עליך" (פסוק כ"ה).

"ואשיבה שפטיך" (פסוק כ"ו).

בארי את משמעות המילה "ואשיבה" **בכל אחד** מפסוקים אלה, והסבירי מהי ההבטחה הניתנת **בכל אחד** מהם.

פס' כ"ה :

פס' כ"ו :

חזון אחרית הימים

- א** הדבר אשר חזו, ישעיהו בן-אמוץ, על-יהודה, וירושלם.¹
- ב** והיה באחרית הימים², נכון³ יהיה הר בית-ה' בראש ההרים⁴, ונשא, מגבעות; ונהרו אליו, כל-הגוים⁵.
- ג** והלכו עמים רבים, ואמרו:
- לכו ונעלה⁶ אל-הר-ה' אל-בית אלהי יעקב⁷, וירנו מדרכיו⁸, ונלכה בארחתיו⁹:
- כי מציון תצא תורה, ודבר-ה' מירושלם¹⁰.
- ד** ושפט בין הגוים, והוכיח לעמים רבים¹¹;
- וכתתו חרבותם לאתים, וחקיתוניהם למזמרות¹²--
- לא-ישא גוי אל-גוי חרב, ולא-יקמדו עוד מלחמה. {פ}

- ¹ פתיחה פרק זה דומה לפתיחה של פרק א'. דמיון זה בין שתי הפתיחות מצביע על הקשר בין שני הפרקים: "אחר הפורענות שחזה על יהודה וירושלים, אמר הנחמה אשר חזה על יהודה וירושלים" (רד"ק).
- ² אפשר להבין את המושג "אחרית הימים" בשתי צורות:
- א. ימות המשיח, סוף כל הימים, העתיד הרחוק ביותר.
- ב. עתיד בלתי מוגדר, לא דווקא העתיד הרחוק ביותר. יתכן שישעיהו מתכוון לעתיד שלאחר החורבן והשממה שתוארו בפרק א' (רש"י מעיר: "לאחר שיכלו הפושעים"). משלא נתקיימה נבואה זו לאחר ימיו של הנביא וגם בדורות שלאחריו, לא נתבטלה הנבואה הזו, ועדיין אנו מאמינים שתתקיים, אפילו אם זה בעתיד הרחוק.
- ³ נכון=מבוסס, מוצק, יציב וחזק.
- ⁴ הר הבית יהיה גבוה מכל ההרים (מלבי"ם), יהיה גבוה ממש מכל ההרים שבעולם.
- אפשר להבין את הצירוף כביטוי סמלי: לא גבוה ממש, אלא נעלה בחשיבותו מכל ההרים, שכל הגוים יכבדוהו וינשאוהו.
- ⁵ לשורש נ.ה.ר יש שתי משמעויות: א. זרימה, הגוים יזרמו כנהר (רש"י), ב. נהרה=אור, הגוים ילכו לאורו (בפסוק ה' כתוב: "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'").
- ⁶ הגוים מזרזים זה את זה.
- ⁷ הגוים מביעים את רצונם ללמוד את דרכי ה'. מה היא דרך ה'? "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית י"ח, י"ט).
- ⁸ לפי זה שואפים הגוים קודם כל לתיקון חברתי, ללמוד מתורת ה' איך "לעשות צדקה ומשפט". "וירנו"-לימוד.
- ⁹ לאחר הלימוד יבואו לידי קיום מעשי: "ונלכה באורחותיו".
- למדנו כאן שהגוים יקבלו עול מלכות שמים בשלבים. שלב א': הלימוד, "וירנו". שלב ב': קיום המצוות למעשה, "ונלכה באורחותיו".
- ¹⁰ זהו סיום דברי הגוים: הנימוק לבקשתם לעלות לבית ה'. לפי שם נמצאת תורת ה', שם המקור של התורה.
- ¹¹ גם למילה "ושפט" וגם למילה "והוכיח" יש כאן שתי משמעויות: לשבת על כיסא המשפט, לחרוץ את הדין, וגם להנהיג, למשול.
- באחרית הימים ה' ינהיג את העולם וגם ישפוט אותו (באמצעות שליחיו, חכמי התורה שמושבם בירושלים).
- ¹² הכרת הגוים בתורת ה' תביא לשלום בין האומות. כלי המשחית יהפכו לכלי פריון, כי לא יהיה בהם צורך למלחמה, אבל המתכת ממנה הם עשויים תהיה מועילה להפיכתם לכלים שצומחת מהם רק טובה. "וכתתו"=ישברו, בני האדם ישברו את חרבותיהם, ויהפכו אותן לאת חפירה, כלי חקלאי.

תוכחה לבעלי הגאווה, העובדים עבודה זרה

ה בית יעקב--לכו ונלכה, באור ה'.

ו כי נטשתה עמך בית יעקב--

כי מלאו מקדש, ועננים כפלטתים;

ובילדי נכרים, נשפיקו.

ז ותמלא ארצו כסף וזהב, ואין קצה לאצלתיו;

ותמלא ארצו סוסים, ואין קצה למרפבתיו.

ח ותמלא ארצו, אלילים:

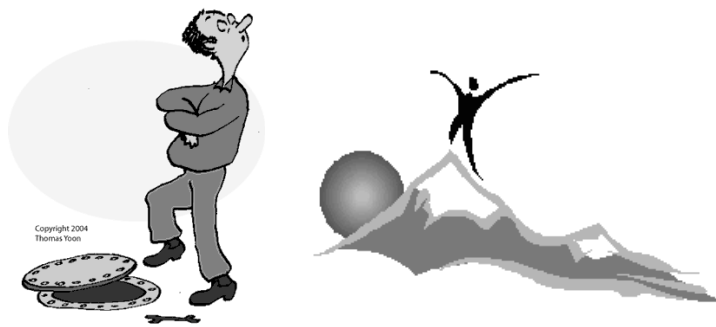
למעשה נדיו שפתחו, לאשר עשו אצבתיו.

ט וישח אדם, וישפל-איש; ואל-תשא, להם.

י בוא בצור, והטמן בעפר, מפני פחד ה', ומחדר גאווה.

יא עיני גבהות אדם שפל, ושח רום אנשים;

ונשגב ה' לבדו, ביום ההוא.

¹ נשים לב לקשר המילולי בין הפסקה הזו לפסקה הקודמת:

"והלכו עמים רבים, ואמרו: לכו ונעלה אל-הר-ה' אל-בית אלהי יעקב..." (פס' ג'), וכאן: "בית, יעקב--לכו ונלכה" (פסוק ה').

הקשר המילולי מחדד את הניגוד בין שתי הפסקאות: בעתיד- הגויים ילכו בדרך ה', בהווה- עם ישראל צמו הולך בדרכי הגויים.

² לא ברור למי מתייחס הפועל "נטשת" נסביר בשתי צורות:

א. הפועל מתייחס לה', אתה נטשת את עמך משום שהם מלאים במנהגי הגויים.

ב. הפועל מתייחס לישראל, אתה- בית יעקב נטשת את עמך, כלומר: זנחת את תרבות עמך והלכת לתרבות של גויים.

³ מלאים מעוננים מקדם, ישראל לומד ממנהגי הגויים, מנהגי עבודה זרה. העוננות היא סוג של כישוף, התורה מזהירה ממנה: "לא תלמד

לעשות כתועבת הגויים ההם. לא ימצא בך... קוסם קסמים מעון ומכשף וחובר חבר..." (דברים י"ח ט"ו-א).

זו התבוללות תרבותית.

⁴ ישפיקו=ימצאו סיפוק ושמחה. הם נושאים נשים נוכריות ושמחים בילדים הנולדים להם. כאן מדובר כבר על התבוללות פיזית.

⁵ הפועל "ותמלא" החוזר שלוש פעמים בשני הפסוקים מבליט את התאווה לרכוש ולחומרנות.

התיאור הוא מדורג: החומרנות מביאה לצבירה לשמה- לשם צבירה, לשם תאוות הרכוש: "ותמלא... כסף וזהב... אוצרותיו... סוסים...

מרכבותיו... אלילים". התאווה לרכוש מביאה בסופו של דבר לחטא עבודה זרה: "ותמלא ארצו אלילים", דבר שכבר הזהירה אותנו התורה: "פן

תאכל ושבעת... וכסף וזהב ירבה לך... ורם לבבך ושכחת את ה' אלוך" (דברים ח' י"ב-י"ד), ושכחת ה' מביאה לעבודת אלילים ממש: "והיה אם

שכח תשכח את ה' אלוך" והלכת אחרי אלוקים אחרים ועבדתם והשתחית להם" (שם, י"ט).

כשם שלמדו מן הגויים עוננות וכישוף, כך למדו מן הגויים להרבות בכסף וזהב, בסוסים ובמרכבות,

וכך למדו לעשות מאוצרות אלה אלילים.

⁶ במקום שהממון יבוא לשרת את האדם, האדם נוהג בטיפשות והופך למשרתו של הממון.

⁷ האדם חשב את עצמו לרם ולנעלה, כסף את עצמו לפני מעשי ידיו. ההשתחוות שלו מוכיחה, שבעצם הוא שפל.

⁸ הנביא מפסיק את תיאור שפלותו של האדם ופונה אל ה': "אל תישא להם" לרשעים- לעובדי העבודה הזרה. "אל תישא" במובן של אל תסלח,

אבל גם אל תרים אותם משפלותם- תשאיר אותם במצבם השפל.

⁹ לאחר שהאדם יכיר בשפלותו, הוא יחפש מקומות מסתור כדי להתחבא בהם מפאת הבושה. מערות צורים- בהרים ובסלעים, ובמחילות עפר-

המקומות החפורים בתוך האדמה.

¹⁰ פסוקים י"א-י"א מתארים על דרך הניגוד את שפלותו של האדם מול גבהות ה'. גאווה של האדם תתגלה כשפלותו, מול הודו ונשגבותו של

ה'. הגאווה האמיתית והמוחלטת אינה יכולה להיות נחלת האדם, רק ה' לבדו.

עיני גבהות= עיניים גבוהות הוא ביטוי ציורי המבטא גאווה. העיניים המביעות את מחשבות היוהרה של האדם.

ביאורי המילים וההסברים ע"פ "פרקי ישעיהו", אוני' בר-אילן תשמ"ז.

יום ה' על הגאים

יב כי יום לה' צבאות²,

על כל-גאָה--וְרָם; וְעַל, כָּל-נֶשֶׁא וְשָׁפֶל.

יג וְעַל כָּל-אַרְצֵי הַלְבָּנוֹן, הָרָמִים וְהַנְּשָׂאִים;

יד וְעַל, כָּל-הָהָרִים הָרָמִים;

טו וְעַל, כָּל-מִגְדָּל גְּבוּהָ;

טז וְעַל, כָּל-אַנְיֹת תַּרְשִׁישׁ⁶;

יז וְשֵׁחַ גְּבוּהֹת הָאָדָם, וְשָׁפֶל רוּם אֲנָשִׁים; וְנִשְׁגָּב ה' לְבָדּוֹ, בַּיּוֹם הַהוּא.

יח וְהָאֱלִילִים, כָּלִיל יִחְלָף.

יט וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צָרִים, וּבְמַחְלוֹת עֶפֶר—

מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִמְדַּר גָּאוֹנוֹ, בְּקוֹמוֹ, לַעֲרֹץ הָאֶרֶץ.

כ בַּיּוֹם הַהוּא, יִשְׁלִיךְ הָאָדָם, אֶת אֱלִילֵי כֶסֶף, וְאֶת אֱלִילֵי זָהָב—

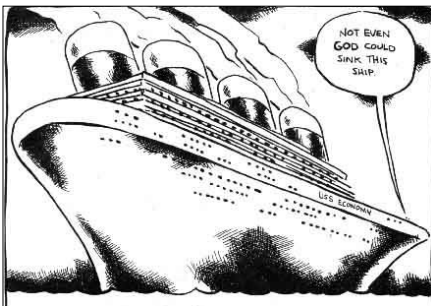
אֲשֶׁר עָשׂוּ-לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת, לַחֹפֶר פְּרוֹת וְלַעֲטָלָפִים⁸.

כא לְבֹא בְּנִקְרוֹת הַצָּרִים, וּבְסַעֲפֵי הַסְּלָעִים—

מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִמְדַּר גָּאוֹנוֹ, בְּקוֹמוֹ, לַעֲרֹץ הָאֶרֶץ.

כב חֲדָלוּ לָכֶם מִן-הָאָדָם, אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָּאָפוֹ:

כִּי-בִמָּה נִחְשָׁב הוּא⁹?

”וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צָרִים,
וּבְמַחְלוֹת עֶפֶר...
בַּיּוֹם הַהוּא, יִשְׁלִיךְ הָאָדָם,
אֶת אֱלִילֵי כֶסֶף...
לַחֹפֶר פְּרוֹת וְלַעֲטָלָפִים”

¹ יום ה' הוא היום שבו יופיע ה' ויראה את גדולתו ושלטונו עלי ארץ. יום של פורענות כללית, הן לרשעי ישראל והן לרשעי האומות, יום נקם ושילומים. בפרק ב' הדגש של יום ה' הוא אחד בלבד: ה' נפרע מהגאווה האנושית. הגאווה היא שורש הרע, לפיכך "ביום ההוא" היא תיעלם.

² הקשר לפסוקים הקודמים: הפסוקים הקודמים הסתיימו בצירוף "ביום ההוא". היחידה הזו פותחת בצירוף "כי יום לה'", ומפרשת מהו היום שהוזכר בפס' י"א.

³ הארץ והאלון מסמלים גובה וחוסן. הנביא פותח בהם כי מהם היו עושים את האלילים, והרי מטרתו של 'יום ה' היא להיפרע בראש ובראשונה מהעבודה הזרה.

לפי פירוש אחר הארץ והאלון הרמים והנישאים סמל לתקיפים ולחזקים שבחברה האנושית: המלכים והמנהיגים. לסיכום: הזוג הראשון מבטא את הפולחן האלילי.

⁴ ההרים הרמים והגבעות הנישאות הם מקומות הפולחן: "על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן" (דברים י"ב ב'). לפי אחר, לאחר שראינו בפסוק י"ג את המנהיגים (ראי הערה 24), פסוק י"ד עוסק ביושבי הארץ הרגילים.

⁵ המגדל והחומה מסמלים את בטחונו של האדם, האדם בונה אותם כדי להשיג ביטחון.

⁶ אוניות תרשיש הן האוניות הגדולות והחזקות למרחקים. "תרשיש" מקום בא"י הים (ספרד?), מוזכר פעמים רבות בתנ"ך בקשר לים ולהפלגה למרחקים, פעמים רבות בקשר למסחר באבנים טובות, ומכאן התקבולת ל"שכיות חמדה". תרשיש היא גם שמה של אבן יקרה, אחת מאבני החושן. אולי היא נקראת כך כי מוצאה מתרשיש.

⁷ את הצירוף "שכיות חמדה" נפרש לפי התקבולת: אם נקביל ל"אוניות", אז שכיות חמדה הן אוניות מפוארות, ואם נקביל ל"תרשיש", אז מדובר בחפצים יקרים.

אוניות התרשיש ושכיות חמדה מציינות את שאיפתו של האדם לתפארת ולעושר מופלג, ובהם גאוותו.

⁸ פסוק כ' קשה להבנה מבחינה תחבירית, לכן נשתמש בדרך הפרשנות "סרסוה ופרשהו", ונקרא כך:

"ביום ההוא, יִשְׁלִיךְ הָאָדָם לַחֹפֶר פְּרוֹת וְלַעֲטָלָפִים, אֶת אֱלִילֵי כֶסֶף וְאֶת אֱלִילֵי זָהָב--אֲשֶׁר עָשׂוּ-לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת".

כשיכיר האדם באפסותו, יבין גם שאין ממש באליליו, לכן ימהר להיפטר מהם כדרך ביזיון לחפרפרות ולעטלפים. על ידי כך יתקיים מה שכתוב בפסוק י"ח: "והאלילים כליל יחלוף".

את המילים "לחפור פרות" נקרא כמילה אחת: "לחפרפרות".

⁹ הנביא פונה אל שומעיו בעצה: "חדלו לכם מן האדם", כלומר: עזבו את הגאווה של האדם, שהרי אין באדם מעלה כלשהיא. הוא חומר שסופו להתחבא במחילות עפר. הוא זמני וחולף. השאלה "כי במה נחשב הוא?" היא שאלה רטורית, שהתשובה עליה מובנת מאליה.

היברומאן

ביצוע: אהוד בנאי
מילים: אהוד בנאי
לחן: אהוד בנאי וגיל סמטנה

אנד וון דה לורד סד: "לט דר בי לייט!"
איט וואז אין דה לנגוויג' אוף דה היברומאן
אנד וון מוזס סד: "לט מי פיפל גו!"
איט וואז אין דה לנגוויג' אוף דה היברומאן
ספיק דה לנגוויג' אוף דה היברומאן.

והיה ביום ההוא אור חדש גדול יאיר
לאט נפתח הסדק לאט נופל הקיר
וכשתגיע השעה יבוא אחד בשם אחד
יכירו וידעו כל העולם שפה אחת
ספיק דה לנגוויג' אוף דה היברומאן.

והיה ביום ההוא יבוא אחד בשם אחד
יכירו וידעו כל העולם שפה אחת
לאט נבנה הבית קו לקו ואות לאות
אל נא תאמר לי ביי ביי, אמור רק להתראות.
ספיק דה לנגוויג' אוף דה היברומאן.

אנד לט אס אול סיי: "הללויה!"
לט אס אול סיי: "אימן!"
א די וויל קם, אנד אבריבדי
וויל ספיק דה לנגוויג' אוף דה היברומאן!

ספיק אפ, דה לנגוויג' אוף דה היברומאן,
לאוד אנד קליר! דה לנגוויג' אוף דה היברומאן.

איט איז דה לנגוויג' אוף דה פרופטס,
אוף דה סיין אפ און דה וול,
איט איז אולד, אנד סקרד,
איט וויל אופן אפ יור סול.
ספיק אפ, דה לנגוויג' אוף דה היברומאן,
לאוד אנד קליר! דה לנגוויג' אוף דה היברומאן.

פרום דה דיפסט מס אוף דאון טאון בבילון
איט וויל טייק יו טו דה נקסט טריין טו מאונט ציון,
איט וויל גט יו אפ, איט וויל מייק יו פליי,
דה לנגוויג' אוף דה היברומאן וויל טייק יו היי.

יו נו אברהם ספוק דה לנגוויג' אוף דה היברומאן
אנד אולסו ג'יזוס פרום נצרת אנד מריה מגדליין,
אינשטיין ג'רמיה דה דילן אנד דה כהן
די נואו סמטינג אבאוט
דה לנגוויג' אוף דה היברומאן.....

כל שושנה

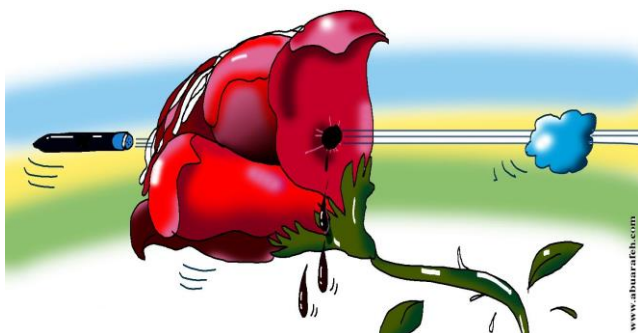
ביצוע: גידי גוב

מילים : המשוררת זלדה

לחן : יזהר אשדות

כל שושנה היא אי
של השלום המובטח,
השלום הנצחי.

בכל שושנה מתגוררת
צפור ספירית
ששמה "וכתתו".

ונדמה
כה קרוב
אור השושנה,
כה קרוב
ניחוחה,
כה קרוב
שקט העלים,
כה קרוב
אותו אי -
קח סירה
וחצה את ים האש.

פרק ב': עבודת הכנה

1. עייני בפסוקים אי-ד'.

א. הסבירי את המושג "אחרית הימים" (פסוק ב'). היעזרי בהערה 2.

ב. מהם השינויים שיקרו באחרית הימים :

להר בית ה' – פסוק ב' : -

לעמים- פסוק ג' :

פסוק ד' :

ג. הסבירי את ההדרגה בפסוק ג' (היעזרי בהערות 6-9, ובעיקר בהערה 9).

2. עייני בפסוקים ה'-י"א.

א. מצאי את הקשר המילולי (=לשוני) בין פסוק ה' לבין הפסקה הקודמת (אי-ד'). נסי להסביר את משמעותו.

ב. פסוקים אלו מתארים תהליך של הידרדרות. הסבירי את החטאים המתוארים בו (היעזרי בהערות 3-5) :

"כִּי מָלְאוּ מִקְדָּשׁ, וְעֲנָנִים כִּפְלְשׁוּתֵיהֶם" (ו')

"וּבְיָלְדֵי נָכָרִים יִשְׁפִּיקוּ" (ו')

"וְתִמְלֵא אֶרֶצוֹ כֶּסֶף וְזָהָב... וְתִמְלֵא אֶרֶצוֹ סוּסִים..." (ז')

"וְתִמְלֵא אֶרֶצוֹ אֱלִילִים" (ח')

ג. העתיקי מפסוקים י'-י"א את המילים שמשמעותן גובה או גאוה :

העתיקי את המילים שמשמעותן ירידה או שפלות :

לפי דברי הנביא, חטאו של האדם הוא החומרנות, שמביאה אותו לגאווה, לגבהות. מה יקרה לו "ביום ההוא" (יום ה')?

3. עייני בפסוקים י"ב-כ"ב:

א. מהו "יום ה'" (היעזרי בהערה 1)?

ב. בפסוקים י"ג-ט"ז מונה הנביא זוגות, אותם יפקוד (=יעניש) ה' בבוא היום. היעזרי בהערות, וכתבי מה משותף לכל זוג (שימי לב לדוגמא- פסוק י"ג):

- פסוק י"ג- ארזים ואלונים, מסמלים את העבודה הזרה או את המנהיגים החזקים.

- פסוק י"ד-

- פסוק ט"ו-

- פסוק ט"ז-

ג. "ביום ההוא, ישליך האדם, את אלילי כספו, ואת אלילי זהבו- אשר עשו-לו להשתחוות, לחפר פרות ולעטלפים" (כ'). הסבירי פסוק זה (היעזרי בהערה 8), וכתבי: מדוע יסתתר האדם במערות (פסוקים י"ז-כ"א)?

4. הסבירי את המסקנה/העצה של הנביא בפסוק כ"ב:

"חדלו לכם מן-האדם, אשר נשמה באפו: כי-במה נחשב הוא?"

פרק ב': עבודת חזרה

1. הסבירי את הניגוד בין פסוקים א'-ד' לבין פסוקים ה'-י"א.

2. עייני בפסוקים ו'-כ"ב.

א. במה מתבטאת גאוותו של האדם בקטע זה?

ב. "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא" (פסוק י"ז).

מה תהיינה תוצאותיה של מציאות זו, מבחינת האדם?

3. עייני בישעיה, ב', ה'-כ"ב.

א. "ותמלא ארצו אלילים" (פסוק ח'); ;

"והאלילים כליל יחלוף" (פסוק י"ח).

מה הם הגורמים שהביאו למצב המתואר בפסוק ח', ומה הביא למצב המתואר בפסוק י"ח?

השיבי לאחר עיון בהקשר של כל פסוק.

4. "כי יום לה' צבאות, על כל גאה ורם ועל כל נישא ושפל" (פסוק י"ב).

מהר"י קרא: "כי יום לה' צבאות על כל גאה ורם" - להשפילם.

הגר"א: "נישא" - שמנשא את עצמו על זולתו, ושפל - שמשפיל את עצמו כדי להתגאות.

מה ההבדל בין מהר"י קרא לבין הגר"א בתפיסת המילה "ושפל"?

למי מהם מסייע פיסוק הטעמים? נמקי.

5. עייני בישעיה ב', וי-כ"ב.

א. צייני מהו הביטוי החוזר ומהן המילים המנחות בקטע זה.

ב. איזה רעיון בקטע זה מבטאים אמצעים ספרותיים אלה?

6. עייני בפסוק כ"ב.

בארי את דרישתו של הנביא באומרו "חדלו לכם מן האדם", ואת הנימוק שהוא מביא לדרישתו זו.

פסוקים א'-ז': משל הכרם

א אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי, שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ:

כָּרֶם הִנֵּה לִידִידִי, בְּקֶרֶן בּוֹ-שָׁמוֹ.

ב וַיַּעֲזָקְהוּ

וַיִּסְקָלְהוּ,

וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק,

וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ,

וְגַם-יָקַב חֶצֶב בּוֹ;

וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים, וַיַּעַשׂ בָּאֲשִׁים.

ג וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם, וְאִישׁ יְהוּדָה--שֹׁפֵטוֹ-נָא, בִּינִי וּבִין כְּרָמִי:

ד מַה-לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי, וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ?

מִדּוּעַ קוֹיֵיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים, וַיַּעַשׂ בָּאֲשִׁים?

ה וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם, אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי:

הִסֵּר מְשׁוֹכָתוֹ וְהִנֵּה לְבָעַר, פָּרָץ גָּדְרוֹ וְהִנֵּה לְמַרְמֵס.

ו וְאֲשִׁיתָהוּ בְּתֶה, לֹא יִזְכָּר וְלֹא יַעֲדֵר, וְעֵלָה שְׁמִיר, וְשִׁית;

וְעַל הָעֵבִים אֲצַנֶּה, מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר.

ז כִּי כָרֶם ה' צְבָאוֹת, בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְאִישׁ יְהוּדָה, נָטַע שְׁעָשׂוּעִיו;

וַיִּקּוּ לְמַשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח, לַצִּדְקָה וְהִנֵּה צִעְקָה. {פ}

1. מהן הפעולות שעשה הכורם לטובת כרמו?

צטטי מילים מתאימות:	
	1. בחירת השטח הכורם בחר איזור שיש בו אדמה פוריה מאד
	2. א. גידורו בגדר אבנים הכורם בנה גדר אבנים כדי לחסום בקר מלהיכנס ולהרוס את הכרם
	ב. גידורו במשוכות קוצים הכורם לא הסתפק בגדר האבנים, כי היא חוסמת בקר אל לא מרתיעה את העיזים. והוא הוסיף ובנה גם גדר קוצים מעליה.
	3. א. הכשרת השטח: הכורם עדר כדי לעקור אבנים גדולות ממקומן
	ב. הכורם הרחיק את האבנים מהשטח
	4. נטיעה מן המובחר הכורם נטע גפן מן הסוג המובחר ביותר, זן שצבעו אדום
	5. התקנת שומרה הכורם בנה מגדל לצרכי שמירה
	6. התקנת יקב הכורם חצב יקב להכנת יין, כי ציפה ליבול רב
	7. זמירת הגפן הכורם קצץ את הזמורות, ענפי הגפן
	8. עידור בין הנטיעות הכורם עדר בין שורות הכרמים
	9. עישוב הכורם הרחיק עשבים מזיקים
	10. השקיה

2. צטטי את המילים המתארות את אכזבתו של הכורם (פס' ב'):
באושים = ענבים שאינם טובים למאכל, ובעיקר אינם טובים לעשיית יין (בתקופת התנ"ך גידלו ענבים בעיקר ליין).
הענבים נשארו קטנים ולא התפתחו.

3. בפסוקים ג'-ד' מזמין הנביא את השומעים לשפוט בינו לבין כרמו:
מדוע הוא משתף אותם והופך אותם לשופטים?
תשובה: זהו משל שיפוטי (כדוגמת משל כבשת הרש), שבו השומע הופך להיות הנאשם במשל.
ישעיהו רוצה שהשומעים ישפטו בעצמם את התנהגותם, ויבינו את כפיות הטובה כלפי הקב"ה הקיימת בהתנהגותם.

4. פסוק ז' הוא הנמשל- העתיקי אותו אל תוך הטבלה:

הנמשל	המשל
	הנושא
	כרם
	הטיפול
	ויעזקהו, ויסקלהו, ויטעהו שורק...
	התוצאה
	ויקו לעשות ענבים-ויעש באושים
	ההפקרה
	הסר משוכתו והיתה לבער

בחלקו הראשון של הפסוק מצביע הנביא על כוונתו במשל :

הידיד- הדוד הוא ה', והכרם הוא עם ישראל.

את הכרם הזה טיפח ה' כפי שמטפח האב את ילד שעשועיו.

המילים "נטע שעשועיו" מבטאות את טיפולו והשגחתו של ה'.

ה' קיוה למשפט, כלומר קיוה שישאל יעשו משפט,

אולם התאכזב : "והנה משפח" (=נגע צרעת, וכאן הכוונה לקלקול המידות וסדרי החברה).

ה' קיוה שישאל יעשו צדקה, "והנה צעקה"- צעקת העשוקים.

5. במשל יש פירוט רב, אולם פירוט זה אינו קיים בנמשל.

במשל ראינו פירוט של הפעולות הרבות שעשה הכורם לטובת כרמו,

ואילו בנמשל נאמר בכלליות : "נטע שעשועיו".

ננסה להשלים את הפרטים : **במה בא לידי ביטוי הטיפול של ה' בעמו?**

המשל:	הנמשל (היעזרי בדברי הפרשנים):	פרשנים
הכורם פועל למען כרמו	ה' פועל למען עמו	
בקרו בן שמן		רד"ק א': "וקרא ארץ ישראל קרן לפי שהיא גבוהה מכל הארצות... וקורא ארץ ישראל בן שמן כמו שנאמר עליה ארץ זבת חלב ודבש..."
ויעזקהו		רש"י ז': "עזקתים תחלה בהיקף ענני כבוד במדבר"
ויסקלהו		רש"י ז': "ויסקלתים ונקיתים ממושעי הדור"
ויטעהו שורק		רד"ק: "...וסקל מן הכרם האבנים, זהו שבעה אומות מארץ ישראל..."
		רש"י: "נטעתים שורק, שש מאות ושש מצות כמנין שורק הוספתי עליהם, על שבע מצות שנצטוו בני נח..."
		רד"ק: "ונטע בו זה העם שהוא נטע נבחר זרע אמת, שהוא זרע אברהם יצחק ויעקב והיו ראויים שיעשו פרי טוב..."
ויבן מגדל		רש"י ז': "בנית מגדל בתוכו משכני ומקדשי"
ויקב חצב בו		רש"י ז': "וגם יקב- המזבח"

פסוקים ח'-כ"ג: שש קריאות אזהרה הפותחות ב"הוי"

ח הוי מגיעי בית בבית--שָׁדָה בְּשָׁדָה, יקריבו: עד אֶפֶס מְקוֹם¹
והושבתם לבדכם בקרב הארץ?²
ט באֲזָנִי, ה' צְבָאוֹת:

אם-לא בָּתִּים רַבִּים, לְשִׁמָּה יְהִיו- גְּדִלִים וְטוֹבִים, מֵאֵין יוֹשֵׁב.
י כִּי, עֲשֵׂרֶת צִמְדֵי-כָרֶם, נַעֲשׂוּ, בַּת אֶחָת³;
וְזָרַע חֲמֹר, נַעֲשֶׂה אֵיפָה⁴. { ס }

יא הוי מְשַׁכְּמִי בְּבֶקֶר, שֶׁכֶר יִרְדְּפוּ; מֵאַחֲרֵי בְּנִשְׁף, יִנּוּ יִדְלִיקִם⁵.
יב וְהָיָה כְּנוֹר וְנָבֵל, תֵּף וְחִלְלִל וְיִין--מְשִׁתִּיהֶם;
וְאֵת פֶּעַל ה' לֹא יִבִּיטוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא יֵאָדוּ.

יג לָכֵן גָּלָה עַמִּי, מִבְּלִי-דַעַת⁶;
וּכְבוֹדוֹ מִתֵּי רָעַב, וְהִמּוֹנוֹ צָחָה צָמָא⁷.
יד לָכֵן, הִרְחִיבָה שְׂאוֹל נִפְשָׁה, וּפָעָרָה פִּיהָ, לְבְלִי-חֶק⁸;
וַיִּרַד הַדָּרָה וְהִמּוֹנָה וּשְׂאוֹנָה, וְעָלָז בָּהָ⁹.

טו וַיִּשָּׁח אָדָם, וַיִּשְׁפֹּל-אִישׁ; וַעֲיָנִי גְבָהִים, תִּשְׁפֹּלָנָה.
טז וַיִּגְבַּה ה' צְבָאוֹת, בְּמִשְׁפָּט; וְהָאֵל, הַקָּדוֹשׁ, נִקְדָּשׁ, בְּצַדִּיקָה¹⁰.
יז וַרְעוּ כְּבָשִׁים, כְּדָבָר; וַחֲרָבוֹת מַחִים, גָּרִים יֵאָכְלוּ¹¹. { ס }

¹ החטא המתואר כאן הוא השגת גבול: העשירים שואפים להרחיב את רכושם על חשבון העניים, והם "מגיעים" את הבית שלהם "בבית" של העני, ואת השדה שלהם בשדה של העני, וכך גוזלים את רכושו (לדוגמא: כרם נבות היזרעאלי).

² רש"י קורא מילים אלו כשאלה: האם אתם סבורים שאתם לבדכם בארץ?

³ שטח גדול, המעובד ע"י עשרה צמדי שוורים, יתן רק יבול של "בת" (מידת נפח) אחת, מידה קטנה מאד.

⁴ כמות גדולה של זרעים תתן רק איפה (מידת נפח) אחת, כעשירית מהיבול הצפוי.

העונש הוא מידה כנגד מידה:

הם רוצים להרבות בתיים, העונש- בתיים יחרבו.

הם רוצים להרבות נחלות ויבול, העונש- היבול יהיה מזערי.

⁵ האנשים האלה הם משכמי בוקר, אולם לשם מה הם קמים מוקדם? האם לתפילה? לעבודת יומם? אחרי מה הם כ"כ להוטים? הנביא משיב: "שכר ירדופו", כל עיסוקם מתמצה ברדיפה אחרי שכר ("יין"), מהבוקר עד השעות הקטנות של הלילה (=נשף).

⁶ הפסוקים הקודמים, י"א-י"ב, מדברים על הוללות ושכרות המובילות לחוסר דעת- קהות חושים. חסרה להם "דעת אלוקים", שמירת מצוותיו. בגלל השכרות וההוללות של מנהיגי העם, הם לא שמו ליבם אל הרעות המתרגשות לבוא, ולא הזהירוהו ולא הדריכוהו. לכן העם יגלה "בבלי דעת" וינדוד בלי לדעת לאן יפנה ומה יעשה.

גם כאן העונש הוא תוצאה ישירה מן החטא, מידה כנגד מידה:

משום שליבם לא היה פנוי לראות את פועל ה' (כי היו שטופים בהוללות)- הם יגלו ב"בבלי דעת".

ועוד: חטאם היה בזלילה ובסביאה, והעונש: רעב וצמא.

⁷ "כבודו"- הנכבדים בעם הם עתה רעבים, והמון העם יבשים בצמא.

⁸ השאול (מה שמתחת לאדמה) תפתח את פיה כדי לבלוע את המתים הרבים.

⁹ המתים שיבלעו בשאול יהיו מ-4 קבוצות: "הדרה" של ירושלים- המכובדים, "המונה"- המון העם אשר בה, "ושאונה"- אנשי ירושלים

שמשמיעים רעש ושאון (אולי אלו ההוללים והשיכורים?), "ועלז בה"- כל מי שעלז (שמח) בירושלים, ולא חשש מהפורענות העומדת לבוא.

¹⁰ השפלת גאוות האנוש תביא אחריה הכרה בכבוד ה'. הנפילה של הרשעים בזכות המשפט שה' עשה, תביא להכרת גדולת ה'.

¹¹ הפסוק מתאר את חורבן האדמה (ממשיך את פס' י"ג-י"ד); הכבשים ירעו במקומות שהיו מיושבים כאילו זה מדבר לא מיושב, וה"מחים" (כבשים שמנות) ירעו בין החורבות.

יח הוי משכי העון בְּחִבְלֵי-הַשָּׁוֹא ; וְכַעְבוֹת - הָעֲגָלָה חֲטָאָה¹.

יט האמרים : יַמְהַר יַחֲיִשָּׁה מַעֲשָׂהוּ—לְמַעַן נִרְאָה ;
וְתִקְרַב וְתִבּוֹאָה, עֲצַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל--וְנִדְעָה². { פ }

כ הוי האמרים לרע טוב, ולטוב רע :

שָׁמַיִם חֲשָׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֲשָׁךְ, שָׁמַיִם מֵר לְמִתּוֹק וּמִתּוֹק לְמֵר³. { ס }

כא הוי, חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם ; וְנִגְדַּד פְּנֵיהֶם, נְבִיִּים⁴. { ס }

כב הוי, גְּבוּרִים לְשִׁתּוֹת זֵין ; וְאַנְשֵׁי-חַיִל, לְמִסְדָּ שְׁכָר⁵.

כג מצדיקי רשע, עֶקֶב שָׁחַד ; וְצִדְקַת צַדִּיקִים, יִסִּירוּ מִמֶּנּוּ⁶. { פ }

פסוקים כ"ד-ל': הפורענות העתידה לבוא

כד לכו⁷ כָּאֶחָד קֹשׁ לְשׁוֹן אֵשׁ, וְחִשַּׁשׁ לְהִבָּה יִרְפָּה⁸, שְׁרָשָׁם כַּמֶּק יִהְיֶה, וּפְרָחַם כָּאֶבֶק יַעֲלֶה⁹ :

כִּי מֵאֲסוּ, אֶת תּוֹרַת ה' צְבָאוֹת, וְאֶת אִמְרַת קְדוֹשׁ-יִשְׂרָאֵל, נֶאֱצוּ.

כה על-כן חָרָה אֶף-ה' בְּעַמּוֹ וַיֵּט יָדוֹ עָלָיו וַיַּכְהוּ¹⁰,

וַיִּרְגְּזוּ הַהָרִים¹¹, וַתִּהְיֶי נְבָלָתָם כַּסּוּחָה, בְּקֶרֶב חוּצוֹת¹² ;

בְּכָל-זֹאת לֹא-שָׁב אַפּוֹ¹³, וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה.

¹ העגלה נמשכת ע"י חבלים עבים, ולא יכולה להתנתק מהם. כך העם אינו יכול להתנתק מחטאיו.

² פסוק י"ט מסביר מה מביא לידי התגברות החטא:הלעג לדברי הנביא. העם מתייחס לדברי הנביא על בוא הפורענות בספקנות ובזלזול. הם אומרים לנביא: 'הלואי שהפורענות שאתה מזהיר ממנה תגיע כבר!'. הם אומרים זאת משום שהם לא מאמינים באמיתותם של דברי הנבואה. הם אינם מבינים שבהתגרות זו הם מגבירים את החטא ומזרזים את בוא הפורענות.

³ אדם נורמלי יודע להבחין בין טוב לרע, אך אלה חסרי דעת. הם חושבים לרע מה שטוב, וכן להיפך. משנים את ערכי המוסר מיסודם. האשמה היא השחתת המידות עד כדי טירוף הדעת ובלבול תחומים.

⁴ הזלזול בדרישות הנביאים נובעת מכך שהם חושבים את עצמם לחכמים, ולכן הם סבורים שאינם זקוקים לעצה של הנביא לגבי ההבחנה בין טוב לרע.

⁵ מנהיגי העם צריכים באמת להיות "גיבורים" ו"אנשי חיל" כמוזכר בפס' כ"ב, אולם הם מראים את גבורתם בשתיית יין, ואת כוחם במזיגת שכר (יין).

⁶ הם מזכים את הרשע בדינו בגלל השוחד שהם מקבלים, ואת הטענה הצודקת שיש לצדיק על הרשע - הם מסירים (מבטלים) ממנו.

⁷ בגלל החטאים שפורטו בפסוקים הקודמים

⁸ כמו שלשון אש אוכלת את הקש, וכמו שחשש (=עשב יבש) שנשרף רפה (ניטל כוחו והוא מתפורר)-

⁹ כך שורשם של הרשעים יתפורר ויכלה כמק (=דבר רקוב), ופרחם יתפורר ויתפזר עם הרוח כמו אבק.

הנביא ממשיל כאן את הרשעים לעץ, ששורשיו נרקבים ופרחיו מתפוררים ברוח.

¹⁰ כמו אדם הכועס על מי שחטא לו, ונוא נוטה את ידו עליו (מרים את ידו) ומכהו.

¹¹ מחמת כובד ידו של ה' הזדעזעו ההרים. אולי זהו רמז לרעש הארץ (רעידת האדמה) בימי המלך עוזיה.

¹² הרעש החריב את ההרים, וגופות ההרוגים מוטלות ברחובות.

¹³ אפו-כעסו. לא שב אפו=לא נרגע כעסו.

כו וְנִשְׂא-נֶסֶם לַגּוֹיִם מִרְחוֹק¹, וְשָׂרַק לוֹ מִקְצֵה הָאָרֶץ²; וְהָיָה מִהֲרָה, קֵל יָבוֹא³.

כז אֵין-עֵינֶיךָ וְאֵין-כּוֹשֵׁל בּוֹ⁴,

לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן⁵; וְלֹא נִפְתַּח אָזְנוֹ חֲלָצִיו, וְלֹא נָתַק שְׁרוֹף נֶעְלָיו⁶.

כח אֲשֶׁר חָצְיוֹ שְׁנוֹנִים, וְכָל-קְשֹׁתָיו דְּרָכוֹת⁷;

פְּרָסוֹת סוּסָיו פָּצָר נִחְשְׁבוּ, וְגִלְגָּלָיו פְּסוּפָה⁸.

כט שְׂאֵנָה לוֹ, כְּלָבִיא;

וּשְׂאֵג (וְשִׂאֵג) כְּפִפְרִים וְיִנְהֵם⁹ וַיֵּאֱחָז טָרֶף, וַיִּפְלִיט וַאֲיִן מִצִּיל¹⁰.

ל וְיִנְהֵם עָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא, כְּנִהֲמַת-גִּם¹¹;

וַיִּבְטַט לְאָרֶץ, וְהָיָה-חֲשֹׁךְ¹²,

צָר וָאוֹר, חֲשֹׁךְ בְּעֵרִיפָה¹³. { פ }

לסיכום פסוקים כ"ד-ל':

בפסוקים אלה מתוארת פורענות שתבוא על העם בגלל העוונות שנזכרו בפסוקים ח'-כ"ג. פורענות זו שתבוא על העם היא הפקרת הכרם, כלומר הפקרת העם והארץ לחורבן ולשממה (כמו שראינו במשל הכרם, פסוקים ה'-ו').

בפסוקים כ"ד-כ"ה מתואר צמח שנקב.

הריקבון אוחז בצמח מן השורש ועד לפרח, כלומר כל הצמח נרקב. הפורענות מדומה דווקא לריקבון כי היא תוצאה של גורם פנימי, ריקבון חיי החברה כמו שתיארנו בפסוקים הקודמים (י"ח-כ"ג). העם הורס את עצמו.

פסוקים כ"ו-ל' מתארים פורענות כתוצאה מגורם חיצוני.

אוייב עז ואכזרי. בזה בא לידי ביטוי מה שאמר הנביא על הפקרת הכרם: "ואשיתו בתה... פרוץ גדרו והיה למרמס...". האוייב יפרוץ לארץ ויחריבה.

¹ הדימוי בפסוק זה: בידו הנטויה ה' ירים כביכול נס (דגל), כדי שיראוהו הגויים אויבי ישראל ויאספו למלחמה.

² ה' כביכול ישרוק לו (=לאוייב) ויקרא לו שיבוא מקצה הארץ

³ האוייב יענה לשריקה ויבוא במהירות ובקלות.

⁴ בצבא האוייב אין חייל עייף, הנאלץ להאט את הליכתו, ואין כושל, שכשל ונפל בהליכתו

⁵ אין הוא מתנמנם אפילו תנומה קלה. כלומר: תמיד הוא ערוך ומוכן לקרב.

⁶ האזור (החגורה) שהוא חוגר קשור היטב, והשרוך הקושר את נעליו לא ניתק מעולם. כלומר: אין שום דבר שיעכב אותו בדרכו.

⁷ חיציו חדים ופגיעתם רעה, כל קשתותיו מוכנות תמיד כדי שידרכו אותן כדי לירות בהן.

⁸ פרסות סוסיו דומות לצור (אבן קשה), ועל כן אין סוסיו נפצעים בדרכם. גלגלי מרכבותיו מתגלגלים במהירות עצומה כמו רוח סופה וסערה.

⁹ צבא האוייב יוצא למלחמה ברעש גדול, המפיל פחד על השומע, כמו הפחד בזמן שומעים שאגת אריה. יתכן שהכוונה לרעש כלי הנשק, קול תרועת החוצצרות ואולי אפילו צרחות בפה.

¹⁰ הוא אוחז (תופס) את טרפו ומשחררו כרצונו, ואין מי שיכול להציל את הטרף מידו. הכוונה היא, שהאוייב כובש של מדינה שהחליט לכבוש, ולפעמים הוא מחליט לשחרר מדינה מעולו, ואין מי שיוכל למנוע אותו מלעשות כרצונו במדינות השונות.

¹¹ ביום שיבוא האוייב על הארץ, הוא ישמיע רעש גדול כמו נהמת (=המיית) הים.

לאחת שדימה את רעש האוייב לשאגת האריה, הוא מדמה אותו להמית גלי הים, שני הקולות האלה, קול האריה וקול גלי הים, נקראים המיה.

¹² כל מי שישתכל בארץ יהודה, יראה שם חושך.

¹³ הצירוף של 'צר ואור', כלומר: הצרה המתגלית בכל מקום שיש אור, גורמת לכך שיהיו על פני הארץ ענני חושך. עריפים=עננים.

1. עייני בפסוקים א'-ז'.
 - א. בפסוק ב' ובפסוקים ה'-ו' נזכרות פעולות של בעל הכרם. מהי התכלית (=המטרה) של הפעולות בפסוק ב', ומהי התכלית של הפעולות בפסוקים ה'-ו'?
 - ב. מאיזו פעולה שנזכרת בפסוקים ה'-ו' אפשר להוכיח שבעל הכרם הוא משל לקב"ה? נמקי את תשובתך.
 2. יש המפרשים את המשל באופן כללי, ויש הרואים בכל פרט שבמשל מקבילה בנמשל. בארי את המשל לפי שתי דרכים אלה.
3. "...ויקו למשפט והנה משפח, לצדקה והנה צעקה" (פסוק ז')
מי הוא המקווה ל"משפט", ומהו ה"משפט"? לאיזו אמירה במשל הדברים האלה הם נמשל?
4. מדוע משתמש הנביא במשל בתוכחתו לבני ישראל?
5. עייני בפסוקים ח'-י"ז. בקטע זה נזכרות שתי קבוצות של חוטאים.
 - א. מהו החטא העיקרי של כל אחת מקבוצות אלו?
ח'-י':
י"א-י"ז:
 - ב. הביאי שתי דוגמאות מהקטע לקשר בין החטא לעונש ("מידה כנגד מידה").

6. עייני בפסוקים י"א-י"ב.

באילו מעשים מאשים הנביא את ישראל בפסוקים אלה, ולמה גורמים מעשים אלה, לפי דברי הנביא?

7. עייני בפסוקים י"ח-י"ט.

א. מה הוא החטא של העם בפסוקים אלה?

ב. מה היא כוונת "האומרים" בפסוק זה?

8. א. מה הם שני סוגי הפורענות המתוארים בפסוקים כ"ד-ל'?

ב. צייני שניים מן הדימויים בהם משתמש הנביא כדי לתאר את חוזקו של האויב שיבוא על הארץ (צבא אשור).

נבואת ההקדשה של ישעיהו : הנבואה בה התמנה ישעיהו לתפקידו

א בשנת-מות המלך עזיהו¹,

ונאראה את-ה' יושב על-כסא רם ונשא; ושוליו, מלאים את-ההיכל².

ב שרפים עומדים ממעל לו³, שש כנפים שש כנפים לאחד :

בשתיים יכסה פניו, ובשתיים יכסה רגליו--ובשתיים יעופף⁴.

ג וקרא זה אל-זה ואמר :

קדוש קדוש קדוש ה' צבאות⁵; מלא כל-הארץ, כבודו⁶.

ד ויגעו אמות הספים מקול הקורא⁷; והבית, ימלא עשן⁸.

ה ואמר : אוי-לי כי-נדמיתי⁹,

כי איש טמא שפתיים אנכי, ובתוך עם-טמא שפתיים אנכי יושב¹⁰ :

כי את-המלך ה' צבאות--ראו עיני.

ו וינעף אלי אחד מן-השרפים, ובגדו רצפה; במלקחים--לקח, מעל המזבח¹¹.

ז ויגע על-פי--ויאמר :

הנה נגע זה על-שפתיך; וסר עונך, וחסאתך תכפר¹².

ח ויאשמע את-קול ה' אמר¹³ : את-מי אשלח, ומי ילך-לנו?¹⁴

ואמר : הנני שלחני¹⁵.

¹ ישעיהו מפרש את השנה שבה נגלה לו החזון הזה. לפי מדרש חז"ל, לא בשנה שמת המלך עוזיהו ממש, אלא בשנה שהצטרע- חלה במחלת הצרעת (מלכים ב', ט"ו, ה') ובנו יותם תפס את מקומו במלכות.

הנביא מציין שראה את החזון בשנת מות המלך עוזיהו, כדי לרמוז על ההבדל הגדול שבין מלך בשר ודם, שהוא מת וטמא, לבין ה', שהוא קדוש קדוש קדוש.

² אף על פי שהנבואה מתארת כאן את הכבוד של מעלה בדמות מלך בשר ודם, אין הדברים כפשוטם,

ואין הכיסא שראה הנביא כיסא ממש, ואין ה' יושב ממש. ה' נעלה מכל תיאור בלשון בני אדם.

הכל אינו אלא חזון (נבואה, דמיון), כדי להראות לעין מה שהיא יכולה לראות, ולהשמיע לאוזן מה שהיא יכולה לשמוע.

ישעיהו ראה כביכול את ה' בדמות מלך היושב על כיסא מלכות. כמובן שהוא לא רואה את ה' ממש, שהרי 'אין לו דמות הגוף, ואינו גוף'. בחזונו ה' רק מדומה למלך, נראה כמו מלך.

³ שרפים=מלאכים. הם נקראים 'שרפים' משום שהם עשויים מאש. השרפים עומדים לפני כיסא המלכות, כעבדים המוכנים לשרת את המלך.

⁴ לכל שרף ושרף יש שש כנפיים.

שתי כנפיים משמשות לשרף לכיסוי פניו כדי שלא יסתכל בעיניו בדמות ה'. שתי כנפיים אחרות משמשות לו לכיסוי רגליו, מדרך צניעות. ושתי הכנפיים הנוספות משמשות לו כדי לעופף.

⁵ כך אומרים השרפים אלו אל אלו: ה' הוא קדוש קדוש קדוש, כלומר: קדוש בקדושה נעלה מאד מאד.

⁶ כבוד ממלא את כל הארץ, ואין בארץ מקום פנוי מכבודו.

⁷ מזוזות פתח הבית-המשקופים הזדעזעו מקולם הרם של השרפים.

⁸ היכלו של המלך התמלא עשן מהבל פיהם של השרפים-מלאכי האש.

⁹ הנביא זעק: אוי לי, כי נגזרה עלי מיתה!

ישעיהו נבהל מכך שראה כביכול את דמות ה'- התקרבו מידי אל הקדושה, ולכן הוא עתיד למות, כמו שנאמר: "כי לא יראני האדם וחי".

¹⁰ אני רק אדם, ששפתי טמאות-לא תמיד הוא מדבר בקדושה, ואני יושב בתוך עם שהוא טמא שפתיים, לכן טומאתי כפולה.

¹¹ רצפה= גחלת. השרף לקח אותה ממזבח הקטורת שניצב בהיכל.

¹² הרצפה הבורעת עברה על שפתי הנביא, שרפה את העוון (הטומאה) שעליה.

¹³ לאחר שטוהר הנביא, זכה לשמוע את קול ה'.

¹⁴ הנבואה מדברת בלשון של מלך בשר ודם, היושב במועצה עם שריו ועבדיו ושואל אותם, מי רוצה ללכת בשליחות המלכות.

¹⁵ נראה שישעיהו מבין, שזכה לשמוע את השאלה מפי ה' רק משום שהוא האיש שנועד לשליחות, ולכן הוא עונה 'הנני שלחני'.

ט ויאמר: לך ואמרת לעם הזה:

שמעו שמוע ואל-תבינו! וראו ראו ואל-תדעו!

י השמן לב-העם הזה, ואזניו הכבד ועיניו השע:

פן-יראה בעיניו ובאזניו לשמע, ולקבו לבין ושב--ורפא לו¹.

יא ואמר: עד-מתי הי?²

יב ואמר: עד אשר אם-שאו ערים מאין יושב,

ובתים מאין אדם, והאדמה תשאנה שממה³.

יג ורחק הי את-האדם⁴; ורבה העזובה בקרב הארץ.

יד ועוד בה עשריה⁵, ונשבה והיתה לבער⁶:

זאכלה וקאלון אשר בשלכת מצבת בם⁷-

זרע קדש מצבתה⁸. {פ}

בתמונה:
האלון הבודד
בגוש-עציון

¹ ה' כביכול מצווה את ישעיהו לגרום לכך שעם ישראל ימשיך בדרכו, וכמו שעד עכשיו לא הקשיב לאזהרות ולנבואות-יעשה כך גם בהמשך: ליבו של העם יהיה אטום, אזניו תהיינה כבדות-חרשות, ועיניו יהיו עיוורות מלראות את הפורענות הקרבה. "ואנו תמהים: האין תפקידו של הנביא לפתוח את לבבות העם למען ישמעו ויראו את דרך האמת, וישובו ורפא להם?!... הרי הנביא איננו מעוניין בהתגשמות נבואות הזעם שלו, אלא דווקא בביטול נבואתו הרעה, בעקבות שינוי אורח דרכיו של העם. כיצד מצווה אפוא ה' את הנביא לומר לעם לא להבין ולא לראות נכונה? וכיצד הוא פוקד עליו להשמין את לב העם ולמנוע ממנו שמיעה וראיה נכוחים של מצבו, כדי שלא יחזרו בתשובה? ולמה יש להדגיש זאת בהתגלות הראשונה של הנביא האמורה להיות ראשית דרכו בנבואה?

התרגום, רש"י ומפרשים נוספים, מסבירים שאין מדובר כאן בציווי, אלא בתיאור מצב. ה' כביכול אומר לעם: "אני אומר לכם לשמוע לדברי נביאי, ואתם לא נותנים לב להבין זאת! ואני אומר לכם לראות את הניסים שעשיתי אבל אתם לא מנסים לדעת ולהכיר בהם בכלל!". רש"י מסביר מדוע אינם רוצים להקשיב לדברי הנביאים: "נתנו לבם שלא ישמעו דברי נביאים, שהם יראים שמא יוטבו בעיניהם דבריו ויבינו בלבם וישובו אלי והיא רפואתם". לפי פירוש זה הקב"ה מזכיר את הנביא שדרכו לא תהיה פשוטה, משום שהעם לא יאות להישמע לדברי תוכחתו. דווקא בראשית דרכו מודיע הקב"ה לנביא שעליו למלא את תפקידו, גם אם לא תמיד תאיר לו ההצלחה פנים, וגם אם רוב תוכחותיו יפלו על אוזן ערלה.

אולם לרד"ק דרך שונה בהבנת תפקיד הנביא: "יש מפרשים 'שמעו' ו'ראו' לשון ציווי כמשמעו. וכן 'השמן לב העם הזה'. וזה דין ומשפט מאת האל- יתברך כשירצה החוטא לחטוא, הקב"ה מונע ממנו דרכי התשובה עד שיקבל עונשו. וכן נאמר בפרעה 'ויחזק ה' את לב פרעה', וכן בסיוח 'כי הקשה ה' אלוך את רוחו' וכן בבני עלי 'ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם'. ושם פירשנו". וכן פירש הרמב"ם: "ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דין האמת, שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו התשובה, ואין מניחין לו לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה. הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו 'השמן לב העם הזה' (הלכות תשובה ו', ג').

לפירוש זה כוללת נבואתו הראשונה של ישעיהו אזהרה כפולה ומכופלת לעם למחר ולחזור בתשובה. כי אם חס וחלילה יתמיד העם בחטאיו, ייתכן שיגיע רגע שתיתם בפניהם דרך התשובה, גם כשירצו בה. מסר זה חיוני מאד גם לנביא וגם לעם דווקא בתחילת דרכו הנבואית של ישעיהו. (מתוך מאמר של הר' אברהם ריבלין, באתר ישיבת 'כרם ביבנה', http://www.kby.org/_publications/rabanim/20RV-6-haftarah/yitro.doc)

² עד מתי יהיה ליבם אטום? ולפי הפירוש השני לפסוק י' – עד מתי תמנע מהם לשוב בתשובה?

³ עד שהערים תהיינה חרבות ולא ישבו בהן, והבתים יהיו שוממים מאדם, והאדמה תתרוקן מעובדיה ותיהפך לשממה.

⁴ ה' יגלה את תושבי הארץ למקום רחוק, ישלח אותם לגלות.

⁵ לאחר שה' יגלה את יושבי הארץ, תישאר בארץ רק עשירית ממשפר תושביה.

⁶ גם העשירית שתישאר בארץ אחרי החורבן וההשחתה לא תשב בשלווה, כי מידי פעם יעלו אויבים על הארץ וישחיתו את יבולה. "ושבה והיתה לבער"-האויבים יבואו שוב ושוב.

⁷ כאן יש נחמה: הביעור לא יהיה כליון גמור, אלא כמו ביעור של אלה ואלון, שהם עצים גדולים וחזקים, והגזע שלהם נשאר ועומד גם כאשר גודעים את ענפיהם. "אשר בשלכת מצבת בם": גם לאחר שגדעו את ענפיהם והשליכו לארץ, עדיין המצבת (=הגזע) קיימת בהם.

⁸ מהמצבת-הגזע (של עשירית היהודים שישארו בארץ אחרי החורבן) יצא זרע קודש, כלומר: השארית שתישאר אחרי החורבן תשוב לה', ובה יתקיימו ייעודי הנחמה והישועה (רעיון דומה חוזר גם בפרק י', פסוק כ"א: "שאר ישוב שארית יעקב אל אל גיבור").

פרק ו': עבודת הכנה

1. בפרק ו' מתאר הנביא את הפעם הראשונה שבה ה' התגלה לו. מהו התאריך בו החל ישעיהו להיות נביא? העתיקי את המילים מהפסוק, והסבירי אותן בשתי דרכים (לפי הפשט ולפי חז"ל, הערה 1).

2. עייני בפסוקים א'-ד'. בתמונה שרואה הנביא ה' נדמה לו כמלך, וסביבו השרפים. מהם השרפים, איך הם נראים בחזון?

מה אומרים השרפים זה לזה? צטטי והסבירי את דבריהם.

3. כיצד הגיב ישעיהו לתמונה שראה? הסבירי מדוע הגיב כך (פסוק ה', הערות 9-10).

דמויות נוספות הגיבו בצורה דומה. עייני במקורות וכתבי-מיהי הדמות, וכיצד הגיבה דמות זו לפגישה עם מלאך ה'? שופטים ו', כ"ב:

שופטים י"ג, כ"ב:

4. מדוע חשב ישעיהו שהוא טמא? כיצד טיהר אותו השרף? (פסוקים ה'-ז', ובהערות).

5. הסבירי את שאלת ה' בפסוק ח'. כיצד משיב עליה הנביא?

6. א. מהי השליחות שמטיל ה' על הנביא בפסוקים ט'-י"ז?

מה מוזר-יוצא דופן בשליחות זו?

ב. קראי היטב ובעיון את הערה 1 בעמוד 31, והסבירי את דברי ה' לנביא בשתי דרכים :
לפי רש"י והתרגומים :

לפי רד"ק והרמב"ם :

7. בפסוק י"א שואל הנביא "עַד-מָתַי ה'?" . הסבירי את שאלתו בשתי צורות (בהתאמה לשני הפירושים שכתבת בשאלה 6ב').

8. נסי להבין את תשובת ה' לנביא (י"ב-י"ג).

א. הסבירי את המילים הבאות :

"עַד אֲשֶׁר אִם-שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב, וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם, וְהֶאֱדָמָה תִּשָּׂאָה שְׂמָמָה"-

"וְרָחַק ה' אֶת-הָאָדָם"-

"וְעוֹד בָּהּ עֲשֹׂרֶיהָ"-

"וְשָׁבָה וְהִיְתָה לְבָעֵר"-

"כִּי אֵלֶּה וְכֵאלֹהִים אֲשֶׁר בְּשִׁלְכָת מִצֵּבֶת בָּם"-

"זֶרַע קֹדֶשׁ מִצִּבְתָּה"-

ב. ה' משיב לישעיהו תשובה שיש בה בשורות קשות- פורענות, ובשורה טובה- נחמה.
מהי הפורענות ומהי הנחמה בתוך תשובת ה'?

פרק ו': עבודת חזרה

1. א. עייני בפסוקים ה'–י'.

"וסר עוונך וחטאתך תכופר" (פסוק ז').

על איזה עוון היה ישעיהו צריך כפרה, ומה הייתה כפרתו?

ב. מהי השליחות שמטיל ה' על הנביא בפסוקים ט'–י'?

ג. לפי ההסבר שכתבת בסעיף ב', הסבירי את שאלת הנביא בפסוק י"א.

2. עייני בפסוק י"ג. בתשובת ה' לנביא יש דברי פורענות ודברי נחמה.

א. הסבירי את דברי הפורענות הנאמרים לנביא, ואת דברי הנחמה שבהם.

ב. במה הרעיון הנזכר בישעיה א', פסוק ט' דומה לרעיון הנחמה בפסוקנו?

פרק ז¹

א ויהי בימי אחז בן-יונתן בן-עזיהו מלך יהודה,
עלה רצין מלך-ארם ופקח בן-רמליהו מלך-ישראל וירושלם, למלחמה, עליה;
ולא יכל, להלחם עליה.²

ב ויגד, לבית דוד לאמר:
נחה ארם על-אפרים!³
וינע לבבו וילבב עמו, פנוע עצי-יער מפני-רוח.⁴ { ס }

ג ויאמר ה' אל-ישעיהו:⁵

צא-נא לקראת אחז, אתה ושאָר ושוב בנגד:⁶

אל-קצה, תעלת הברכה העליונה--אל-מסלת, שדה כובס.⁷

ד ואמרתי אליו:⁸ השמר והשקט אל-תירא,⁹ ולבבך אל-גדל,¹⁰

משני זנבות האידים העשנים, האלה.¹¹

בחרי-אף רצין וארם, ובן-רמליהו.¹²

ה יען כי-נעץ עליך ארם--רעה: אפרים ובן-רמליהו, לאמר:¹³

ו נעלה ביהודה ונקיצנה, ונבקענה אלינו;

ונמליך מלך בתוכה, את בן-טבאל.¹⁴ { פ }

ז כה אמר אדני ה': לא תקום, ולא תהיה!¹⁵

¹ המפה מתוך הספריה הוירטואלית של מט"ח, <http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=9673>

² רצין הוא המלך של ארם, שהבירה שלה היא העיר דמשק.

פקח בן רמליהו הוא המלך של ישראל (=אפרים), שהבירה שלה היא שומרון.

אחז הוא המלך של יהודה, שהבירה שלה היא ירושלים.

רצין ופקח חברו יחד למלחמה על אחז. הם עשו מצור על ירושלים, אולם לא הצליחו להבקיע אותה.

³ פקידי המלך אמרו לאחז (שהוא מבית דוד): ממלכת ארם התחברה עם ממלכת אפרים, כדי להילחם בך.

⁴ לב בית דוד (המלך ושריו) נע-דפק מפחד, כמו שהעצים ביער מתנועעים כשנושבת בהם הרוח.

⁵ משום שאחז התיירא, ה' ציוה את הנביא ישעיהו לצאת לפגוש את המלך ולהרגיע אותו שרצין ופקח לא יצליחו להכניע את יהודה.

⁶ לישעיהו היה בן, ושמו 'שאר ישוב', על שם הנבואות של ישעיהו, ששארית ישראל תשוב אל ה', וה' יושיע את מי שישב אליו.

ישעיהו הצטווה להביא איתו את בנו לפגישה עם אחז, כדי לחזק את נבואתו, ולהראות לאחז שעתה הגיע הזמן לשוב אל ה'.

⁷ בירושלים היתה תעלה, שבה הביאו מים מחוץ לחומה אל בריכה שהיתה בתוך החומה. כנראה שישעיהו היה אמור לראות שם את המלך, כי

המלך אחז בא לפקח על אספקת המים לירושלים הנצורה. שם הצטווה ישעיהו להרגיע אותו, שלא יירא מפני הצרים.

⁸ אל אחז.

⁹ הזהר לנהוג בשקט ובישוב הדעת, ואל תעשה מעשים נחפזים מיראתך מפני האויבים.

ורמז הנביא כאן לאחז, שיזהר ולא יבקש את מלך אשור שיבוא לעזרתו.

¹⁰ אל יהא פחד בליבך.

¹¹ הנביא לועג לרצין מלך ארם ולפקח מלך ישראל (=אפרים), וממשיל אותם ל"שני זנבות אודים עשנים". "אוד" הוא מוט עץ דק, שמשתמשים בו

כדי ללבות את האש בתנור. המלכים לא נמשלים ל"אודים" אלא ל"זנבות" של אודים, קצוות של אודים, והם "עשנים"- מעלים עשן בלבד. הנביא

רומז, שהם לא יכולים לגרום נזק. המלחמה שהם מעוררים לא תגרום נזק אמיתי ליהודה, ולכן אחז לא צריך לפחד מהם.

¹² האודים האלה עשנים בחרי-אף (=כעס) של רצין, כלומר מה שגורם להם להעלות עשן אינו שלהבת גדולה אלא כעסו של רצין מלך ארם (שהוא

זה שיזם את המלחמה).

¹³ מכאן ועד סוף פסוק ט' ישעיהו הנביא מסביר למה אחז צריך לא לירוא-לא לפחד מרצין ומפקח, והוא אומר:

ארם וישראל יעצו עליך עצה רעה,

¹⁴ העצה הרעה היא לפלוש אל ארץ יהודה, להכות ולשבור אותה, להוריד את אחז מכס המלכות ולהמליך במקומו את בן טבאל (מלך אחר,

שיכנע לשלטונם).

¹⁵ ה' מבטיח, שעצתם הרעה של שני המלכים לא תתקיים.

ח כי ראש אָרם דַּמְשֶׁק, וְרֹאשׁ דַּמְשֶׁק רִצְיִן¹; וּבְעוֹד, שְׁשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה, יַחַת אֶפְרַיִם, מַעַם².
ט וְרֹאשׁ אֶפְרַיִם שְׁמֶרֶן, וְרֹאשׁ שְׁמֶרֶן בֶּן-רַמְלִיָּהוּ³;
אִם לֹא תִאֲמִינוּ, כִּי לֹא תִאֲמִנוּ⁴! {פ}

י וַיּוֹסֶף ה' דְּבַר אֶל-אֶחָז לֵאמֹר⁵:

יֵא שְׂאֵל-לָךְ אוֹת, מַעַם ה' אֶלְקִיד⁶; הַעֲמֵק שְׂאֵלָה, אוֹ הַגִּבֶּה לְמַעְלָה⁷.

יב וַיֹּאמֶר אֶחָז: לֹא-אֶשְׂאֵל וְלֹא-אֶנְסֶה אֶת-ה'⁸.

יג וַיֹּאמֶר⁹: שְׁמַעוּ-נָא בֵּית דָּוִד! הַמַּעַט מִכֶּם הֲלָאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תִלְאוּ גַם אֶת-אֶלְקִיד¹⁰?

יד לָכוֹן יִתֵּן ה' הוּא לָכֶם--אוֹת¹¹:

הִנֵּה הַעֲלָמָה, הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן, וְקִרְאֵת שְׁמוֹ: עֲמֹנוּ אֵל¹².

טו הַמָּאָה וּדְבַשׁ יֹאכְל¹³--לְדַעְתּוֹ מְאוֹס בָּרַע, וּבַחֲזֹר בְּטוֹב¹⁴.

טז כִּי בְטָרֶם יֵדַע הַנַּעַר, מְאוֹס בָּרַע--וּבַחֲזֹר בְּטוֹב-

תַּעֲצֹב הַאֲדָמָה אֲשֶׁר אֶתָּה קָץ, מִפְּנֵי שְׁנֵי מַלְכֶיהָ¹⁵.

יז גִּבְיָה ה' עֲלֶיךָ, וְעַל-עַמְּךָ וְעַל-בֵּית אָבִיךָ, יָמִים אֲשֶׁר לֹא-בָאוּ,

לְמִיּוֹם סוּר-אֶפְרַיִם מֵעַל יְהוּדָה: אֵת, מְלָךְ אֲשׁוּר¹⁶. {פ}

¹ אין לכם סיבה להתיירא, כי ראש ארם היא רק העיר דמשק, ובראשה יושב רק רצין- והוא הרי לא ראש אלא זנב...

² אין לכם להתיירא אף מאפרים (ישראל), כי בעוד זמן לא ארוך ממלכת אפרים תיפול ותצא לגלות.

³ ושוב: אין לכם סיבה להתיירא, כי ראש אפרים היא רק העיר שומרון, ובראשה יושב רק פקח בן רמליהו- והוא הרי לא ראש אלא זנב...

⁴ לשון נופל על לשון: אם לא תאמינו שה' יציל אתכם, אז לא תאמנו-לא יהיה לכם קיום ועמידה, לא תתקיימו!

⁵ ה' שלח שוב את ישעיהו לדבר עם אחז, כנראה אחרי שלא שמע לנבואה הקודמת.

⁶ מכיוון שאינך מאמין לדברי ה', בקש מה' אות שיחזק את הבטחתו.

⁷ יש לך רשות לשאול מאת ה' אות לכל דבר בעולם, מן בדברים העמוקים שמתחתינו ועד הדברים הגבוהים שמעלינו.

⁸ אחז לא רוצה לבקש אות. הוא משיב כאילו הוא איש ירא ה', הנזהר לקיים את דברי התורה "לא תנסו את ה' אלוהיכם" (דברים ו' ט"ז), ולא

מבקש אות בגלל צדיקותו;

אבל כוונתו האמיתית של אחז היא לומר: איני מאמין בדברי נבואת ישעיהו מפי ה', ואיני רוצה לבקש אות, כי אם אבקש אות- אצטרך להישמע לו.

⁹ ישעיהו משיב לאחז בשם ה'

¹⁰ האם לא מספיק לכם שאתם מטרידים ומכעיסים את הנתינים שלכם שאתם מושלים בהם ביד חזקה, שהרי אתם מרגיזים גם את אלוהי

ומסרבים לשמוע לדבריו?

¹¹ מפני שאחז מסרב לבקש אות, ה' בעצמו יתן לו אות:

¹² העלמה- אשתו של ישעיהו הרה, והיא עתידה ללדת בן ולקרוא לו "עמנו אל". שמו של הילד הוא ביטוי לכך, שהישועה קרובה. שם זה הוא

האות, אשר נותן ה' כדי לחזק את האמונה בהבטחה.

¹³ ה' מבטיח, שאותו ילד יאכל מאכלים טובים: חמאה ודבש.

¹⁴ כאשר הילד יגמל מחלב אימו ויתחיל לאכול מאכלים חדשים, יאכילוהו בחמאה ודבש, כלומר: הארץ תשקוט ממלחמה, ויהיו בארץ מאכלים

טובים.

¹⁵ הנביא מסביר כאן את ההבטחה שהבטיח בפסוק הקודם: עוד לפני שעמנואל יגמל, כבר תיוושע יהודה מהמלכים שנלחמים בה.

¹⁶ בפסוק זה הנביא מבאר, איך תחרבנה ממלכות ארם ואפרים: מלך אשור הוא שיחריב אותן.

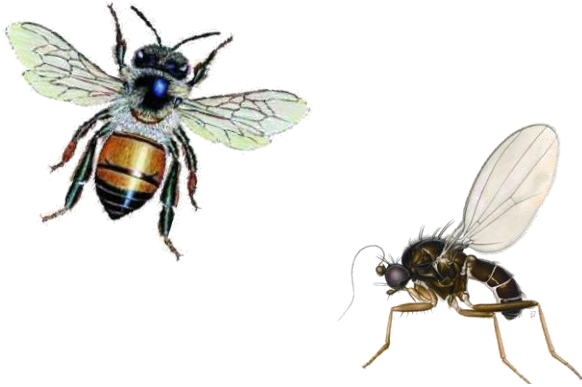
הנביא פונה אל אחז ואומר לו: ה' יביא עליך ועל יהודה ימים שעוד לא ראיתם, מלך אשור יבוא על הארץ ויחריב את ארם ואת ישראל.

אפשר לפרש נבואה זו לטובה ולרעה:

לטובה- ממלכת אפרים (ישראל) תתבטל.

לרעה: לאחר שיחריב מלך אשור את אפרים, הוא ירצה להכניע גם את יהודה.

ישעיהו רוצה להזהיר את אחז שלא יפנה לעזרה למלך אשור, משום שאם מלך אשור יבוא על הארץ, הוא עלול להרע גם ליהודה.

יח וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא¹, וְשָׁרָק ה' לְזָבוּב, אֲשֶׁר בִּקְצֵה יְאֵרִי מִצְרַיִם ;
וְלִדְבוּרָה--אֲשֶׁר, בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר².
יט וַבּוֹא וְנָחוּ כָּל־סָמַיִם הַבְּתוֹת, וּבִנְקִיטֵי הַסְּלָעִים ;
וּבְכָל, הַנְּעֻצִּים, וּבְכָל הַנְּחֻלִּים³.

כ בַּיּוֹם הַהוּא⁴ יִגְלַח ה' בְּתַעַר הַשְּׂכִירָה בְּעֶבְרֵי נָהָר, בְּמִלֵּךְ אֲשׁוּר,
אֶת-הָרֹאשׁ, וְשָׁעַר הַרְגָּלִים ; וְגַם אֶת-הַזָּקֵן, תִּסְפֶּה⁵. { פ }

כא וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא⁶ ; וְחִיָּה-אִישׁ עֲגֹלֶת בָּקָר, וּשְׁתֵּי-צֹאֵן⁷.
כב וְהָיָה מֶרֶב עֲשׂוֹת חֶלֶב--יֹאכֵל חֶמְאָה⁸ : כִּי-חֶמְאָה וּדְבַשׁ יֹאכֵל, כָּל-הַנּוֹתֵר בְּקֶרֶב הָאֶרֶץ⁹. { ס }

כג וְהָיָה, בַּיּוֹם הַהוּא¹⁰--וְהָיָה כָּל-מְקוֹם אֲשֶׁר יְהִיָּה שָׁם אֶלֶף גִּפֹּן, בְּאֶלֶף כֶּסֶף : לְשָׁמִיר וְלַשִּׁית, יְהִיָּה¹¹.
כד בַּחֲצִים וּבִקְשָׁת, יָבֹא שָׁמָּה : כִּי-שָׁמִיר וְשִׁית, תִּהְיֶה כָּל-הָאֶרֶץ¹².
כה וְכָל הַהָרִים, אֲשֶׁר בְּמִעְדָּר יַעֲדְרוּ--לֹא-תָבֹא שָׁמָּה יִרְאֵת שָׁמִיר וְשִׁית ; וְהָיָה לְמִשְׁלַח שׁוֹר, וּלְמֶרְמֶס שֶׁהָ¹³. { פ }

¹ **ביום שיבוא מלך אשור**, שנזכר בפסוק הקודם.

² ה' מתואר כאן כמפקד צבא הקורא לאנשי צבאו כדי שיתכנסו אליו. אנשי הצבא הם הזבובים והדבורים.
מסתבר, שאין הכוונה לזבובים ולדבורים ממש, אלא הזבוב והדבורה מסמלים צבאות מרובים מאד. הנביא מזכיר כאן גם את מצרים (חוץ מאשור שהוזכרה כבר קודם). אולי הכוונה היא לכך, שצבאות מצרים יעלו להילחם באשור, וישראל יפגעו מכך משום שהם נמצאים באמצע- בין אשור (צפון) לבין מצרים (דרום).

³ נחלי הבתות = נחלים שוממים. נקיקי הסלעים = החורים והסדקים שבסלעים. נעצוצים, נהלולים = קוצים. הזבובים והדבורים יחנו במקומות אלו. ובנמשל, הכוונה היא שצבאות האוייב ימלאו את כל הארץ ויהפכו אותה לשממה.

⁴ שוב, כאשר יבואו הצבאות בהמוניהם (כמו בפסוק י"ח)

⁵ הארץ, המלאה בצמחים ובאילנות, מדומה כאן לגוף האדם, המכוסה שיער. כאשר יבואו האשורים על הארץ, הם יחריבו וישחיתו את כל הצמחייה בארץ, כביכול יגלחו את הארץ בתער וישאירו אותה ריקה מצמחיה.

ה"גילוח" יהיה מוחלט: שיעור הראש, שיער הרגלים, שיער הזקן. תיאור זה מלמד על המימדים הרחבים של החורבן.

⁶ ביום שתיוושע יהודה מאויביה, ארם ואפרים

⁷ כל איש מיהודה יגדל עגלה (פרה צעירה) אחת ושתי בהמות צאן

⁸ הבהמות יתנו כל כך הרבה חלב, עד שלא יוכלו לשתות את כולו ויעשו ממנו חמאה.

⁹ בפסוק ט"ו, הבטיח הנביא לעמנו אל שיאכל חמאה ודבש, וכאן הוסיף, שכל תושבי הארץ יאכלו חלב ודבש.

¹⁰ **הנביא שב לתאר את חורבן הארץ: אולי הכוונה לחורבן ארץ אפרים (ישראל), ואז אלו פסוקי נחמה ליהודה,**

ואולי הכוונה היא לחורבן ארץ יהודה ע"י אשור- ואז אלו פסוקי פורענות ליהודה.

¹¹ כל המקומות שיש בהם כרמים גדולים ומשובחים, שנטועים בהם אלף גפנים, שמחירים אלף שקלים- כל המקומות האלה יהפכו לשמיר ולשית, שיחי קוצים.

¹² מי שירצה לבוא אל אותו כרם, יצטרך לבוא חמוש בנשק, כי הכרם יהיה מלא בקוצים, ויהיו בו חיות רעות.

¹³ במקומות הרריים, שאינם מתאימים לגידול גפנים, יתבטא החורבן בכך שהם יופקרו למרעה הבקר והצאן.

פרק ז': עבודת הכנה

עייני במלכים ב', פרק ט"ז:

1. מה למדת על דמותו של אחז מלך יהודה (פסוקים א'-ד')?

2. מהי הבעיה הצבאית איתה התמודד אחז (פסוק ה')?

עייני בישעיהו, פרק ז':

3. כיצד הגיבו אחז ואנשיו לבעיה הצבאית? (פסוקים א'-ב').

4. לשם מה פנה ישעיהו את אחז, ומהו תוכן המרכזי של הנבואה שניבא לו? (פסוקים ג'-ט').

5. מיהם "שני זנבות האודים העשנים האלה" (ד'), ומדוע כינה אותם ישעיהו בכינוי זה?

6. הסבירי את דברי ישעיהו: "אם לא תאמינו- כי לא תאמנו" (ט').

מהו האמצעי הסגנוני בו השתמש ישעיהו?

7. לשם מה הציע הנביא (בשם ה') לאחז לבקש אות? מדוע סירב אחז? (פסוקים י'-י"ג)

8. מהו האות שנתן ה' לאחז? (פסוקים י"ג-ט"ז)?

9. פסוק י"ז יכול להתפרש לטובה (נחמה) או לרעה (פורענות): הסבירי את הפסוק בשתי צורות.

עייני במלכים ב', פרק ט"ז:

10. האם שמע אחז לעצתו של הנביא? כיצד בחר להתמודד עם הבעיה הצבאית? (פסוקים ז'-ח')

פרק ז': עבודת חזרה

לפניך תמצית של הפרק, השלימי בסוגריים הריקים את הפסוקים המתאימים. לדוגמא: (י"ג-ט"ז)

- א. **ארם ואפרים** נלחמו ביהודה, ובקשו לבטל את מלכות בית דוד (). יתכן שכוונתם הייתה לצרף את יהודה לברית של עמים שרוצים להילחם באשור. **אחז** מלך יהודה ביקש לכרות ברית עם **אשור**, כדי לעמוד כנגד ארם ואפרים. הנבואה שבפי ישעיהו מזהירה את אחז, שלא יירא מפני ארם ואפרים (), ולא יקרא לעזרתו את מלך אשור, כי יש בכוחה של יהודה להגן על עצמה גם ללא עזרת אשור, אלא בעזרת ה' לבדו. והאות לעזרת ה' שתבוא הוא שם בנו של ישעיהו 'שאר ישוב' (). והנבואה מחזקת את הבטחתה למפלת ארם ואפרים בהזכרת העובדה, שארם ואפרים ממלכות חלשות הן, ומלכיהן רצין ופקח אינם אלא 'זנבות אודים עשנים' ().
- ב. אחז לא שמע לעצת הנביא ולא האמין בהבטחתו שיוושע מאויביו ללא עזרת אשור. הוא אף סירב לבקש אות מאת ה' (). ולכן נתן לו הנביא אות בשם הבן 'עמנו אל'. כי קרובה מאד מפלת ארם ואפרים לפני מלך אשור ().
- ג. ועוד הוסיף הנביא להזהיר, שעתידי מלך אשור שיבוא גם על יהודה, וצבאותיו ימלאו את הארץ (), אך לא יחריבוה כליל, והיא תשוב להיות זבת חלב ודבש ().

פרק י'

ה הוי אשור¹ שבט אפי²,

ומטה-הוא בידם זעמי³:

ו בגוי חנף אשלהנו

ועל-עם עברתי אצננו⁴

לשלל שכל ולבז בז⁵

ולשומו מרמס כחמר חוצות⁶:

ז והוא⁷ לא-כן ידמה ולבבו לא-כן יחשב,

כי להשמיד בלבבו

ולחכרית גוים לא מעט⁸:

ח כי יאמר: הלא שרי יחדו מלכים⁹:

ט הלא ככרפמיש פלנו

אם-לא כארפד חמת

אם-לא כדמשק שמרון¹⁰:

י כפאשר מצאה ידי לממלכת האליל¹¹

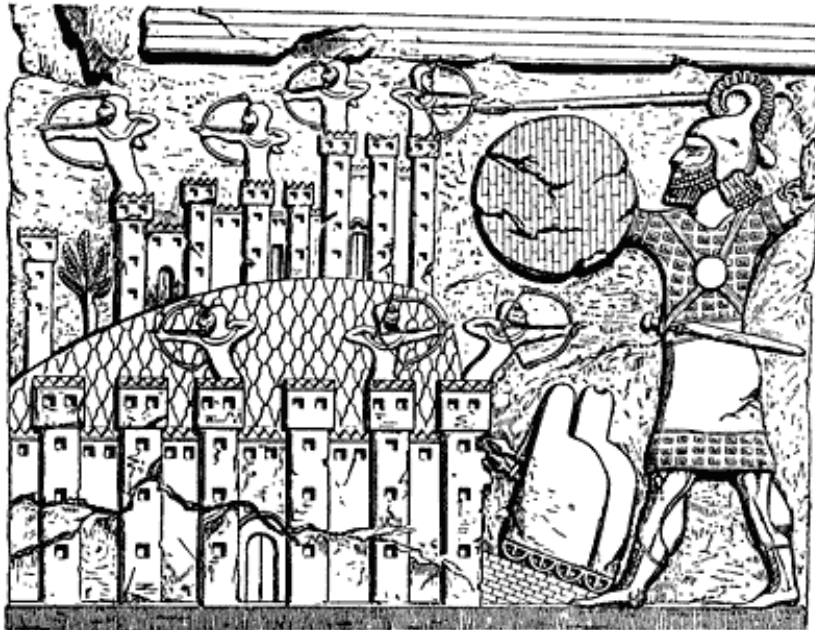
ופסיליהם מירושלם ומשמרון:

יא הלא כפאשר עשיתי לשמרון ולאליליה, כן

אעשה לירושלם ולעצביה:

מפת האימפריה האשורית ברבע השני של האלף הראשון לפנה"ס 600-750 בערך (בימי המלכים תגלת-פלאסר השלישי, שלמנאסר החמישי, סרגון השני, סנחריב, אסרחדון, אשורבניפאל).

<http://mikranet.cet.ac.il/pages/item.asp?item=9664>

¹ ה' פונה לאשור

² אתה, אשור, הוא "שבט (=מקל) אפי (=כעסי)", אתה המקל שבו אני מכה את העמים שאני כועס עליהם.

³ זעמי הוא מטה בידים של בני אשור.

ורמזה כאן הנבואה: מלך אשור מתגאה בשבט המלוכה שבידו, אבל האמת היא, שהוא, שלא מדעתו, השבט שה' מכה בו באפו את הגויים הרשעים.

⁴ אני משלח את אשור בגוי חנף, באומה רשעה, ועל עם שיש לי עליו עברה (כעס) אני מצווה אותו לעלות עליו למלחמה.

⁵ "שלל" ו"בז" הן מילים נרדפות. אני מצווה על אשור לעלות למלחמה ולקחת שלל מהעמים שיש בי כעס עליהם.

⁶ ולשים את אותם עמים "למרמס (=לרמיסה ברגליים) כחומר חוצות" (=כמו העפר שברחובות, שכל העוברים ושבים דורכים עליו ורומסים אותו).

כך נוהג אשור בעמים שהוא כובש: בהתחלה הוא לוקח מהם את רכושם ("לשלול שלל"), ואח"כ הוא מבזה ומשליך אותם ("ולשומו מרמס").

⁷ אבל הוא (ו' הניגוד).

⁸ אשור לא מבין שהוא בעצם עושה את שליחות ה' בכך שהוא מכניע עמים שונים, אלא יש בליבו תאוה להשמיד ולהכרית עמים רבים.

⁹ מנין באה בליבו התאוה להשמיד? המניע לתאוה זו היא גאווה, שהוא מתגאה ואומר: "הלא שרי כולם מלכים", הלא ראוי לכל שרי שיהיו

כולם מלכים, והוא הולך לכבוש עוד מדינות וממליך עליהן את שריו.

¹⁰ כל הערים הנזכרות בפסוק זה הן ערים גדולות, בירות של ממלכות שנכבשו ע"י האשורים.

מלך אשור מתפאר: כמו שהכנעתי את כרכמיש, כך הכנעתי את כלנו; כמו שהכנעתי את ארפד, כך הכנעתי את חמת; כמו שהכנעתי את דמשק,

כך הכנעתי את שומרון (בירת ישראל). מלך אשור כבש והגלה את ממלכת ישראל בשנת 722 לפנה"ס.

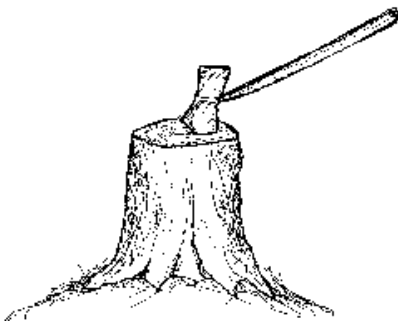
¹¹ כמו שהצלחתי להכניע את הממלכות העובדות אלילים, כך אצליח להכניע גם את ירושלים (יהודה).

לפי מחשבתו של מלך אשור, האלילים והפסילים שומרים על המקומות שהם עומדים בהם, ואם יש לעיר מסוימת הרבה אלילים ופסילים - היא מאד שמורה. לכן הוא מתגאה: אם הצלחתי לכבוש ערים שיש בהם הרבה אלילים, אין ספק שאוכל להכניע גם את ירושלים, שאינה עובדת אלילים.

יב וְהָיָה כִּי-יִבְצַע ה' אֶת-כָּל-מַעֲשָׂהוּ בְּהָר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם¹, אֶפְקֹד עַל-פְּרִי-גִדְל לִבָּב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר וְעַל-תַּפְאֶרֶת רוּם עֵינָיו² :
יג כִּי אָמַר : בָּכַח יָדִי עָשִׂיתִי³ וּבְחֻמָּתַי כִּי נִבְנוֹתִי⁴, וְאָסִיר גְּבוּלוֹת עַמִּים⁵ וְעֲתוּדוֹתֵיהֶם שׁוֹשִׁיתִי⁶, וְאוֹרִיד פֶּאֶבִּיר יוֹשְׁבֵיכֶם⁷ :
יד וְתִמְצָא כֶּקֶן יָדִי לְחִיל הָעַמִּים⁸,
 וְקֶאֱסֹף בְּיָצִים עֲזָבוֹת כָּל-הָאָרֶץ אֲנִי אֶסְפָּתִי⁹,
 וְלֹא הָיָה נֶדֶד כָּנָף וּפֶצֶה פֶּה וּמִצְפָּצָף¹⁰ :

טו הִיתַפְאֵר הַגֶּרְזָן עַל הַחֹצֵב בּו¹¹?
 אִם-יִתְגַּדֵּל הַמַּשׁוֹר עַל-מִנְיָפו¹²?
 כִּהְנִיף שֶׁבֶט וְאֶת-מְרִימָיו, כִּהְרִים מָסָה לֹא-עָץ¹³ :

טז לָכֵן יִשְׁלַח הָאֲדֹנָן ה' צְבָאוֹת בְּמִשְׁמָנִי רְזוֹן¹⁴
 וְתַחַת כְּבֹדוֹ יִקְדּוּ כִּיקוֹד אֵשׁ¹⁵ :
יז וְהָיָה אֹר-יִשְׂרָאֵל- לְאֵשׁ¹⁶, וְקִדּוּשׁוֹ-לְלִהְבָה¹⁷,
 וּבַעֲרָה וְאָכְלָה שִׁיתוֹ וּשְׁמִירוֹ¹⁸ בְּיוֹם אֶחָד¹⁹.
יח וּכְבוֹד יַעֲרֹ וְכֶרְמִלּוֹ²⁰ מִנְפֶּשׁ וְעַד-בֶּשֶׂר יִכְלֶה²¹ וְהָיָה כְּמֹסֶס נֶסֶס²² :
יט וּשְׂאָר עֵץ יַעֲרֹ מִסְפָּר יִהְיוּ וְנָעַר יִכְתְּבֵם²³ :

¹ לא יהיה כמו שמלך אשור מתפאר, אלא כך יהיה: כאשר יסיים ה' לעשות בהר ציון ובירושלים את כל מה שגזר, כלומר: כאשר תשלם הפורענות שה' גזר להביא על ירושלים ע"י מלך אשור
² אפקוד=אעניש את מלך אשור על המעשים שעשה מחמת גאוותו, ועל התפארותו הניכרת ברום עיניו, בעיניו הרמות המביטות כלפי מעלה.
³ מלך אשור אמר: בכוח ידי עשיתי את כל מלחמותי וניצחונותי.
⁴ ובחכמתי ניצחתי, שהרי אני נבון.
⁵ הסירותי את הגבולות בין העמים, ביטלתי את הגבולות בין מדינה למדינה כי צירפתי את כולן למלכותי.
⁶ את אוצרותיהם בזזתי.
⁷ הורדתי גם את מי שישבו במבצרים גבוהים כמו אבירים.
⁸ בזזתי את אוצרות העמים כמו אדם הנוטל את האפרוחים ואת הביצים שבקן הציפור, ואין האם יכולה להציל אותם מידו.
⁹ אספתי את אוצרות כל הארץ כמו מי שאוסף ביצים עזובות, שהציפור שרבעה עליהן עזבה אותן ופרחה לה.
¹⁰ לא היה מי שימחה על מה שעשיתי.
¹¹ האם יכול הגרזן להתפאר כנגד החוצב בו ולטעון כי החציבה היא פעולתו שלו, של הגרזן, ולא של החוצב?
¹² האם יכול המשור לטעון, כי גדול הוא מן המניף אותו, והנסירה נעשתה בכוחו של המשור ולא בכוח הנגר?
¹³ השאלות הרטוריות מראות את השטות שבדברי מלך אשור, שאינו מבין כי הוא רק כלי בידיו של ה' לעשות את רצונו.
¹⁴ דברי מלך אשור דומים, כאילו היה בכוח השבט (המקל) להניף את עצמו ואת האנשים שהרימו אותו. כאילו היה בכוח המטה להרים את אשר אינו עץ, כלומר את האדם.
¹⁵ ה' ישלח רזון במקומות השמנים בגופו של מלך אשור, ויכלה את השומן אשר שם.
¹⁶ והכוונה שבדימוי: השומן הוא סמל לשפע, חוסן, בריאות וגבורה. ה' יתיש את כוחו של מלך אשור, ויכלה את אוצרותיו ואת צבאותיו.
¹⁷ תחת כבודו (=תחת גופו) של מלך אשור תבער בערה כמו אש.
¹⁸ ושוב, הכוונה שבדימוי: כאשר אדם חולה מאד וחום גופו עולה, הוא חש כאילו בוערת תחתיו אש. הרעיון הוא שה' יחליש את אשור.
¹⁹ ה', שהוא אור לישראל, מאיר לו ומושיע אותו, יהיה לאויבי ישראל לאש שורפת ומכלה.
²⁰ ה', שהוא קדוש לישראל, המקדשו ושומרו- יהיה לאויביו ללהבה שורפת.
²¹ האש תבער ותאכל, תשרוף ותכלה, את השמיר והשית של אשור; השמיר והשית הם סוגי קוצים, והכוונה היא לאנשי צבא אשור, החמושים בנשק שהוא חד כמו קוצים.
²² האש של ה' תשרוף את צבא אשור במהירות, מהר מאד (דרכם של קוצים להישרף במהירות).
²³ יער וכרמל הם עצים גדולים וטובים, והם דימוי לשרים ולפקידים הנכבדים של מלך אשור.
²⁴ ה' יכלה ם את הנכבדים שבצבא אשור.
²⁵ "סו" היא תולעת שאוכלת בגדים. צבא אשור יתפורר וירקב, כמו בגד שנאכל ע"י תולעים והתפורר.
²⁶ הנביא דימה את צבא אשור ליער, והוא אומר שאחרי שהיער יהרס, ישארו כ"כ מעט עצים, עד שאפילו ילד צעיר, שרק למד לספור ולכתוב ועדיין לא יודע לכתוב מספרים גדולים, יוכל לכתוב את מספרם. המשמעות: אחרי הפורענות שתבוא עליהם, יישארו מצבא אשור רק חיילים מעטים.

כ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא¹

לֹא-יִוָּסֵף עוֹד שָׁאֵר יִשְׂרָאֵל וּפְלִיטַת בֵּית-יַעֲקֹב לְהִשָּׁעַן עַל-מִכָּהוּ²

וְנִשָּׁעַן עַל-ה' קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּאַמָּת³ :

כא שָׁאֵר יָשׁוּב שָׁאֵר יַעֲקֹב אֶל-אֵל גְּבוּר⁴ :

כב כִּי אִם-יְהִיָּה עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם⁵ - שָׁאֵר יָשׁוּב בּוֹ⁶ כְּלִיֹּן חֲרוּץ שׁוֹטֵף צִדְקָה⁷:

כג כִּי כָלָה וְנִחַרְצָה אֲדֹנִי ה' צְבָאוֹת עֲשֵׂה בְקֶרֶב כָּל-הָאָרֶץ :

כד לָכֵן כֹּה-אָמַר אֲדֹנִי ה' צְבָאוֹת :

אֶל-תִּירָא עַמִּי יֵשֶׁב צִיּוֹן מֵאֲשׁוּר,

בְּשֹׁבֵט יַכְכָּה וּמִטְּחֹו יִשְׂאֵל-עֲלֶיךָ בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם⁸ :

כה כִּי-עוֹד מָעַט מִזֶּעֶר⁹, וְכָלָה זַעַם וְאָפִי עַל-תְּבִלִּיתָם¹⁰:

כו וְעוֹרֵר עָלָיו ה' צְבָאוֹת שׁוֹט¹¹ כְּמַכַּת מִדְּגַן בְּצוּר עוֹרֵב¹²

וּמִטְּחֹו עַל-הַיָּם¹³ וְנִשְׂאֹל בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם¹⁴ :

כז וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִסּוּר סִבְלוֹ¹⁵ מֵעַל שִׁכְמָךְ וְעָלוּ מֵעַל צִוְּאָרְךָ¹⁶,

וְחִבַּל עַל מִפְּנֵי-שָׁמֶן¹⁷ :

¹ לאחר מפלת אשור

² שאר ישראל (= השארית שתישאר בישראל אחרי כל החורבן שיביא עליהם מלך אשור) לא ישען (=לא יסמוך) יותר על "מכהו"- על מלכים זרים, שכאילו באים לעזרתו ובסוף ה עצמם מכים אותו. לדוגמא: אחז מלך יהודה סמך על מלך אשור שיציל אותו מארם ומישראל, ובסופו של דבר מלך אשור עצמו בא והכה את ישראל ויהודה.

³ שאר ישראל ישען רק על משענת אמת- המשענת של ה', ולא כמו המשענת של המלך הנכרי, שהיתה משענת שווא וסיבבה שואה וחורבן.
⁴ נקרא את הפסוק כך: "שאר ישוב אל אל גיבור". השאר (שהוא שאר יעקב, שארית ישראל שתישאר אחרי החורבן) ישוב אל ה', שהוא אל גיבור. המילים "שאר יעקב" נמצאות כביכול בסוגריים, והן מסבירות את המילה "שאר".

⁵ גם אם עמך היה מרובה כמו חול הים

⁶ רק שארית מתוכו תשוב אל ה', כי השאר יכלו (כמו שמסביר המשך הפסוק).

⁷ "כליון חרוץ"- נחרץ עליהם כליון, נגזר עליהם לכלות. "שוטף צדקה"- הכליון יהיה שוטף כנהר גועש, השוטף והורס את כל מה שבדרכו, והוא יהיה לפי הצדקה- מוצדק, לפי דין צדק.

⁸ ה' אומר לעם ישראל: אל תירא מאשור שמכה אותך בשבט

⁹ עוד זמן קצר מאד

¹⁰ תבלייתם=חטאתם

¹¹ ה' יכה את אשור מכה גדולה כמו מכה בשוט.

מידה כנגד מידה: אשור הוא שבט אפו של ה' (ה'), הוא מכה בשבט את ישראל (כ"ד), עונשו שיבזוהו ויכוהו בשוט (כ"ו).

¹² כמו שהיכה את מדין, שופטים פרק ז'.

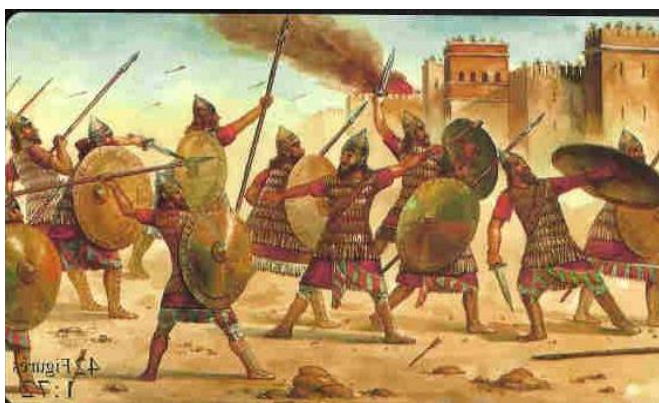
¹³ ואת מטהו ירים ה' על אשור, כמו שהיכה את המצרים על הים (נזכיר שהרבה ממכות מצרים נעשו בהכאת המטה של משה).

¹⁴ וה' ישא (ירם) את אשור, כדי להשליכם ולאבדם באותה הדרך בה אבדו המצרים ששיעבדו את ישראל.

¹⁵ סבל-משא כבד

¹⁶ יסור עולו מעל צוואר, ואשור לא ישעבד אותך עוד כבהמה שנותנים עול על צווארה.

¹⁷ העול שעל צוואר יחובל, יושחת, מפני השמן שבר, כלומר: מפני רענונותך וכוחר וגבורתך. כוונת הנביא היא שאשור ישבר, וישראל ישוב להיות רענן, דשן ושמן ומלא כוח (עייני בפסוק ט"ז ובהערה לגבי משמעותו הסמלית של השומן).

כח בא על-עית¹, עבר במגרון, למכמש יפקיד כליו² :

כט עברו מעברה, גבע מלון לנו, חרדה הרמה, גבעת שאול נסה :

ל צהלי קולך בת-גלים³ הקשיבי לישה, עניה ענתות⁴ :

לא נדדה מדמנה⁵, ישבי הגבים העיזו⁶ :

לב עוד היום בנב לעמד⁷ ינפך ידו הר בת-ציון גבעת ירושלים⁸ :

לג הנה⁹ האדון ה' צבאות מסעף פארה במערצה¹⁰

ורמי הקומה גדעים והגבים ישפלו¹¹ :

לד ונשף סבכי היער בפרצל¹² והלבנון באדיר יפול:

¹ פסוקים כ"ח-ל"ב מתארים את מסעות סנחריב מלך אשור בהתקרבותו אל ירושלים.

הנביא נקט לשון של צופה, העומד על מגדל סמוך לחומות ירושלים, ומודיע על האויב המתקרב ובא, ומודיע כי האויב בא על עית, נכנס לתוכה וכבשה.

² האויב שלח אל מכמש את כליו, את כלי מלחמתו, כדי להפקידם שם

³ העיר בת-גלים, הרימי קולך בצהלה-זעקה כדי להזהיר מפני האויב

⁴ מן העיר ענתות עולה קול עניה-קול זעקה

⁵ תושבי מדמנה עזבו את מקומם מפחד האויב

⁶ היושבים בגבים ברחו אל מעוז-מקום מבוצר

⁷ כבר היום עתיד צבא אשור לעמוד בנוב

⁸ והנה הוא מלך אשור מנופף את ידו מול הר הבית. הנפת היד היא דרך לעג וביזיון, או הצבעה כדי להראות לאנשי בצבא לאן להתקדם.

⁹ מלך אשור מנופף ידו מול הר בת-ציון, והנה כנגדו- האדון ה' צבאות.

¹⁰ פארה=הצמרת. מערצה=גרזן. "מסעף פארה במערצה"- כורת את צמרות האילנות בגרזן.

¹¹ האילנות הגבוהים יהי לשפלים, לנמוכים, כי יכרת ענפיהם הגבוהים.

¹² ה' ינקף (=יחתוך) את עצי היער מרובי הענפים המסובכים בגרזן של ברזל.

בפסוקים ל"ג-ל"ד מפתל צבא אשור משולה לכריתת יער.

1. א. העתיקי את המילים המתאימות:

כיצד אשור מבצע שליחות זו? (פס' ז')

שליחותו של אשור לפי השקפת הנביא (פס' ו')

מה ניתן ללמוד מהשוואה זו?

כיצד מסייע לכך הפסוק הבא:

"וְקָצַף גְּדוֹל אֲנִי קָצַף, עַל-הַגּוֹיִם הַשְּׂאֲנָנִים, אֲשֶׁר אֲנִי קָצַפְתִּי מֵעַט, וְהָמָּה עָזְרוּ לָרָעָה" (זכריה, א' ט"ו)?

2. עייני בפסוקים ה'-ט"ו.

"בגוי חנף אשלחנו" (פסוק ו').

מיהו "הגוי החנף", מדוע הוא מכונה כך, ומה הן התכונות של ה' לגביו?

3. מהי מחשבתו המוטעית של אשור (פסוקים ז'-י"א)?

4. "היתפאר הגרזן על החוצב בו?" (פסוק ט"ו).

נגד אלו מחשבות של אשור יוצא הנביא במשל זה, וכיצד משל זה מוכיח שהמחשבות של אשור מוטעות?

5. בפסוקים ט"ז-י"ט, מפלת אשור מצויירת ע"י הנביא בשלושה דימויים. צטי שניים מן הדימויים והסבירי אותם.

6. א. מהו החטא של ישראל לפי פסוקים כ"כ"ג?

ב. איזו פורענות מנבא ישעיהו לישראל, ומהי הנחמה המובטחת בתוך הפורענות?

ג. הסבירי את המושג "שאר ישראל" (כ').

7. בפסוקים כ"ד-כ"ז, ישעיהו מעודד את העם ע"י אזכרת שני מאורעות היסטוריים :
מהם שני האירועים, ולשם מה מזכיר ישעיהו מקורות אלו?

8. הצירוף "בדרך מצרים" מוזכר פעמיים (כ"ד, כ"ו). מיהו הנושא של ביטוי זה כל אחד מן הפסוקים?

9. עייני בקטעים הבאים :

ישעיה, ה', כ"ו-ל'	ישעיה, י', כ"ד-כ"ז
כו וְנָשָׂא-גֵס לְגוֹיִם מִרְחוֹק, וְשָׂרַק לוֹ מִקְצֵה הָאָרֶץ; וְהָיָה מִהֲרָה, קֵל יְבוּא. כז אֵין-עֲנָף וְאֵין-כּוֹשֵׁל בּוֹ, לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן; וְלֹא נִפְתַּח אֲזוֹר חֲלָצִיו, וְלֹא נִתַּק שָׁרוּף נֶעְלָיו. כח אֲשֶׁר חֲצִיו שְׁנוֹנִים, וְכָל-קִשְׁתֹּתָיו דָּרְכוֹת; פְּרִסוֹת סוּסָיו כָּצֹר נִחְשְׁבוּ, וְגִלְגָּלָיו כְּסוּפָה. כט שְׂאֵגָה לוֹ, כְּלָבִיא; וּשְׂאֵג (וְשֵׂאֵג) כְּכַפְרִים וַיִּנְהָם וַיֹּאחֲזֵ טָרֶף, וַיִּפְלִיט וַאֲיֵן מִצִּיל. ל וַיִּנְהָם עָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא, כְּנִהֲמַת-גֵּם; וַנִּבֵּט לָאָרֶץ, וְהָיָה-חֲשֹׁךְ, צָר וָאֹר, חֲשֹׁךְ בְּעָרֶיפֶיהָ. {פ}	כד לָכֵן, כֹּה-אָמַר ה' צְבָאוֹת, אֱלֹ-תִיכָא עַמִּי יֵשֶׁב צִיּוֹן, מֵאֲשׁוּר; בְּשֹׁבֵט יִכְפֹּה, וּמִטָּהוּ יִשָּׂא-עֲלֵידָ בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם. כה כִּי-עוֹד, מַעֲט מִזֶּעַר, וְכָלָה זֶעַם, וְאָפִי עַל-תְּבִלִּיתָם. כו וְעוֹרָר עָלָיו ה' צְבָאוֹת, שׁוֹט, כְּמַכַּת מִדְּנֹן, בְּצוּר עוֹרֵב; וּמִטָּהוּ, עַל-הֵימָ, וּנְשָׂאוֹ, בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם. כז וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא, יָסוּר סִבָּלוֹ מֵעַל שִׁכְמָךְ, וְעָלוֹ, מֵעַל צִנְאָרְךָ; וְחִבַּל עַל, מִפְּגִי-שָׁמֹן.

א. מהו המשותף ומהו השונה בין שני הקטעים?
צייני את הרקע ההיסטורי בספר מלכים לנבואות שבשני הקטעים.

ב. כיצד ניתן להסביר את השינוי שחל בנבואה בקטע השני לעומת הנבואה בקטע הראשון?

10. איזה מסע מתואר בפסוקים כ"ח-ל"ב? צייני את הכיוון הגיאוגרפי של מסע זה. בססי דברייך על המסופר במלכים ב'.

11. בארי את המשל והנמשל בפסוקים ל"ג-ל"ד.

בארי את הקשר הלשוני והרעיוני בין המילה "פארה" בפסוק ל"ג לבין המילים מאותו שורש בפסוקים י"ב-ט"ו בפרקנו.

12. במה דומה הנבואה בפסוקים ל"ג-ל"ד לנבואה בישעיה, ב', י"ב-י"ז?

במה החטא בא לידי ביטוי בכל אחד משני המקומות?

מיפוי הנושאים המרכזיים בכל פרק

פרק א'

הכותרת לספר (א')

- הנביא, זמן נבואתו, והיעדים עליהם התנבא.
- ארבעת המלכים והמאורעות שבתקופתם לפי המסופר במל"ב פרקים טו – כ.
- ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק.

כפיות הטובה של ישראל וענשם (ב-ט)

- חסדי ה' עם ישראל.
- משל השור והחמור ומשמעותו.
- משל המכות המרובות ומשמעותו.
- העם והארץ בעת העונש.

דרכי עבודת ה' של העם – הדחיות והרצויות (י-כ)

- עבודת הקרבנות לסוגיהם אינה רצויה.
- הסיבה לדחיה: "ידיכם דמים מלאו".
- תיקון המעשים, בעיקר החברתיים, יביא לקיום העם בארצו.
- שלבי התיקון: סור מרע ועשה טוב.

ירושלים בהווה מול מצבה בעבר (כא – כג)

- הצדק והנאמנות – סמליה של ירושלים בעבר.
- הרמאות ועיוות הדין ע"י מנהיגי העם – מאפייני ההווה.

ירושלים בעתיד תחזור למצבה בעבר תוך הענשת הרשעים (כד – לא)

- השבת מערכת המשפט לתקנה.
- הענשת כל אלה שפגעו בצדק ובמשפט.
- כליון הרשעים בכללותו.

פרק ב'

חזון אחרית הימים (א-ד)

- הר בית ה' בראש ההרים.
- יחס הגויים לה' ולישראל.
- השלום העולמי.

תוכחה לעובדי עבודה זרה (ה-כב)

- מן החזון (שבפיסקה הקודמת) אל המציאות.
- הגאווה כגורם עיקרי לעבודה זרה.
- השפלת האדם כעונש לעובדי עבודה זרה.
- יום לה' על כל הגורמים לגאווה.
- תוצאות של יום ה' על מעמד האדם.

פרק ה'

משל הכרם (א-ז)

- הטיפול המסור בכרם.
- האכזבה מן הכרם.
- ה"עונש" לכרם.
- הסבר הנמשל.

שש נבואות פורענות - "הוי" (ח-כג)

- חטאם של מסיגי הגבול וענשם (פס' ח-י).
- השכרות וההתהוללות (פס' יא – יז).
התופעה והחטא.
התוצאות השליליות.
העונש.
- הלועגים לדברי הנביאים (פס' יח-יט).
- "ההופכים את היוצרות" (פס' כ).
- החושבים עצמם לחכמים (פס' כא).
- ה"גיבורים" המנצלים גבורתם לרעה (פס' כב-כג).

העונש שיינתן על החטאים הרבים (כד-ל)

- הפורענות היא תוצאה של הרס פנימי.
- פורענות נוספת תבוא ע"י "גויים מרחוק", כוחם ונחרצותם אינה מאפשרת להימלט מהם.

פרק ו' - הקדשת ישעיהו לנביא

התגלות ה' "יושב על כסא" (א-ד)

- האם מקומו של הפרק בתחילת הספר?

השפעת המראה על הנביא (ה-ז)

- תגובת הנביא למראה וחטאו.
- דרך הכפרה של הנביא.

השליחות המוטלת על ישעיהו (ח-יג)

- ישעיהו "מתנדב" להינבא.
- מהות השליחות של הנביא – שתי גישות (פס' ט-י).
- השלבים בפורענות של העם.
- רעיון השארית.

פרק ז'

ארם וישראל עולים להלחם ביהודה (א-ב)

- תגובת אחז ויהודה על ההתרחשות.
- יחסי יהודה עם ארם וישראל לפי המסופר בדברי הימים ב' (כח, ה – כ).

המזימות של ארם וישראל לא תתקיימנה (ג-ט)

- התוכניות של ארם וישראל על ה"סדר החדש" ביהודה.
- היחס המזלזל של ישעיהו אל המזימות של ארם וישראל.
- ה' הוא הקובע סדרי עולם.
- "בעוד ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם" (פס' ח).

ישעיהו - אחז והאותות מאת ה' (י - יז)

- סירובו של אחז להצעת ישעיהו לבקש אות מה'.
- משמעות האות שנותן הנביא לאחז בהולדת עמנואל.
- הפורענות המובטחת לאחז.

פלישת אשור ליהודה ותוצאותיה (יח – כה)

- מה יהיה "ביום ההוא" (פסוקים יח, כ, כא, כג)?
- היקף הפלישה האשורית.
- חורבן הארץ והעם.
- גורלם של הנותרים בארץ.
- הדימויים השונים ומשמעויותיהם לנבואה.

פרק י' (מפסוק ה')

רקע הסטורי לנבואה על אשור

- לימוד מלכים ב' פרקים יח – יט.
- לימוד ישעיהו פרקים לו – לז.

תפקידיו של אשור – לפי תפיסת הנביא ולפי המחשבות של מלך אשור (ה-יא)

- מטרות, יעדים ודרכי פעולה של אשור – לפי רצון ה' (פס' ה-ו).
- המחשבות המוטעות של אשור בענין זה.

הגאווה של אשור ולעג הנביא לגאוותו (יב – טו)

- אשור יוציא לפועל את התכנית האלוקית ואח"כ יענש.
- גאוות אשור והגורמים לה.
- חוסר ההיגיון בגאוותו של אשור.

ענשו של אשור (טז – יט)

- אשור נענש מדה כנגד מדה.
- שלשה דימויים למפלת אשור ומשמעותם.

ההשפעה של מפלת אשור על עם ישראל בעתיד (כ-כג)

- חידוש הביטחון של ישראל בה' כתוצאה ממפלת אשור.
- רעיון השארית ומשמעותו בגאולת ישראל.

מפלת אשור מובטחת על אף הצלחותיו בתחילה (כד – כז)

- משמעות ההבטחה על מפלת אשור לגבי יהודה.
- איזכור מאורעות עבר בהם נעשתה תשועה לישראל.

מסע הכיבושים של אשור, תכניותיו ומפלתו הפתאומית (כח – לד)

- ציר ההתקדמות של אשור.
- תכניותיו לגבי כיבוש המקדש.
- הדימוי לכריתת היער ומשמעותו.

מושגי סגנון

(צורה, דרך מסירת הדברים (לא התוכן, לא מה כתוב אלא איך כתוב).

✓ מילה מנחה

הגדרה: עונש שאדם מקבל על חטא שקטא, בהתאם לעיקרון שמידת העונש תהיה בדיוק כמידת החטא.

דוגמאות: 1.

2.

3.

✓ מבנה ניגודי

הגדרה: יחידת פסוקים הבנויה כעימות בין שני עניינים, כדי לחדד אחד מהם.

דוגמאות: 1.

2.

3.

✓ ו' הניגוד

הגדרה: ו' שניתן להמיר אותה במילות ניגוד כמו: אבל, לעומת זאת, עם זאת.

דוגמאות: 1.

2.

3.

✓ משל

הגדרה: סיפור. כוונתו של הנביא היא לא לספר את הסיפור, אלא ללמוד ממנו על עניין אחר. בכל משל ישנו סיפור גלוי שהוא המשל עצמו והוא סיפור בפני עצמו, וישנו הסיפור או רובד הסמוי שהוא "הנמשל" מרכיבי הנמשל מקבילים למרכיבי המשל.

דוגמאות: 1.

2.

3.

✓ דימוי

הגדרה: תיאור מושג כלשהו באמצעות דמיון או השוואה למושג מתחום אחר. ההשוואה מתבצעת בדרך כלל באמצעות תכונה או תכונות המשותפים לשניהם.

דוגמאות: 1.

2.

3.

✓ לשון נופל על לשון

הגדרה: צירוף לשוני שבו ישנן שתי מילים (או יותר) בעלות הגייה דומה (או אותיות שורש דומות) אך משמעותן שונה ולעיתים אף סותרת.

דוגמאות: 1.

2.

3.

✓ מידה כנגד מידה

הגדרה: עונש שאדם מקבל על חטא שקטא, בהתאם לעיקרון שמידת העונש תהיה בדיוק כמידת החטא.

דוגמאות: 1.

2.

3.

✓ שאלה רטורית

הגדרה: שאלה מדומה, שאיננה מבקשת תשובה, שכן התשובה מובנת מאליה; מטרתה להדגיש רעיון, בעיה או דילמה, או לעשות רושם על השומע.

דוגמאות: 1.

2.

3.

✓ תקבולת

הגדרה: אחד האמצעים הספרותיים הרווחים ביותר בנבואה. בתקבולת יש בדרך כלל שתי צלעות (צלע א' וצלע ב'), ולפעמים שלוש צלעות.

סוגי תקבולות:

לפי תוכן- תקבולת נרדפת: צלע ב' חוזרת על הרעיון של צלע א' במילים נרדפות. כלומר, הן מביעות אותו הרעיון פעמיים. **תקבולת ניגודית:** ישנו ניגוד בין הנאמר בצלע הראשונה והשנייה.

לפי המבנה-

תקבולת כיאסטית (מצטלבת): בתקבולת זו סדר המילים בשתי הצלעות הוא הפוך, בצורת X –

מבנה המילים הנרדפות בצלע א' הוא א, ב, ג, ואילו בצלע ב' בסדר הפוך: ג', ב', א'.

תקבולת חסרה: כאשר בצלע אחת חסר מרכיב כלשהו שמצוי בצלע האחרת.

דוגמאות: 1.

2.

3.

כיתה י"א

חומר הבחינה לנבחנים בתנ"ך בשתיים מתוך חמש יח"ל

תורה

בראשית: גי-די, טי, (יז), ייא (ללא פסוקים י-כה), ייב, (י"ג-י"ד), ט"ו, (ט"ז), י"ז-י"ח, (י"ט), (כ"ג-כ"ד), כ"ז-כ"ח, (כ"ט), ל"ז, (ל"ח), ל"ט, (מ"מ-מ"א), מ"ב-מ"ד.

ספר דברים: א', (ב"ג'), ה'-ט'.

נביאים וכתובים

נביאים ראשונים: מלכים א': (י"ג-י"ד), ט"ו-ט"ז, (י"ז), י"ח.

מלכים ב': (ט"ו-ט"ז), י"ז-י"ח.

ישעיהו: א', ב', ה', ו', ז', י'.

עמוס: א'-ה'.

תהלים: כ"ז, מ"ב-מ"ג, נ', נ"א.

קהלת: א', ב', ג'.

(הפרקים שאינם בסוגריים יילמדו באופן אינטנסיבי (עם פרשנות ועיון).

הפרקים שבסוגריים יילמדו באופן אקסטנסיבי, דהיינו-ידיעת המקרא והבנת מוקדים מרכזיים בתכנון ללא עיון וללא פרשנות).

כיתה י"ב

חומר הבחינה לנבחנים בשתיים מתוך שלוש יח"ל

יחידה א'

בראשית: גי-די, טי, (יז), ייא (ללא פסוקים י-כה), ייב, (י"ג-י"ד), ט"ו, (ט"ז), י"ז-י"ח, (י"ט), (כ"ג-כ"ד), כ"ז-כ"ח, (כ"ט), ל"ז, (ל"ח), ל"ט, (מ"מ-מ"א), מ"ב-מ"ד.

נביאים ראשונים: מלכים א': (י"ג-י"ד), ט"ו-ט"ז, (י"ז), י"ח.

מלכים ב': (ט"ו-ט"ז), י"ז-י"ח.

תהלים: כ"ז, מ"ב-מ"ג, נ', נ"א.

ישעיהו: א', ב', ה', ו', ז', י'.

יחידה ב'

ספר דברים: י"ג-כ"ג, כ"ה-כ"ו.

נביאים ראשונים: שמואל א': ח', י"ג, ט"ו, י"ז, כ"א-כ"ב.

שמואל ב': י"א-י"ב.

ישעיהו: מ', מ"ב, נ"ב-נ"ג.

הפרקים שאינם בסוגריים יילמדו באופן אינטנסיבי (עם פרשנות ועיון).

הפרקים שבסוגריים יילמדו באופן אקסטנסיבי, דהיינו-ידיעת המקרא והבנת מוקדים מרכזיים בתכנון ללא עיון וללא פרשנות).